

Civil Law on the Crossroad between the Old and New

Občianske právo na križovatke nového a starého

Guarantees of the Session / Garanti sekcie:

doc. JUDr. Svetlana Ficová, CSc.

doc. JUDr. Marek Števček, PhD.

Reviewers of Papers / Recenzenti:

doc. JUDr. Svetlana Ficová, CSc.

doc. JUDr. Marek Števček, PhD.

CONTENT / OBSAH

K PROBLÉMU BEZSUBJEKTNÍHO PRÁVA

Jan Hurdík.....266

„MANŽELSKÁ ZMLUVA“ – JEJ VÝZNAM A MÍSTO V PRÁVNOM PORIADKU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Jana Muránska.....270

NÁHRADA ŠKODY NA POZEMCÍCH A ROSTLINSTVU

Ivana Průchová280

K VÝKLADU NOVÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ V ČR NA NĚKTERÝCH PŘÍKLADECH ZE SOUDNÍ PRAXE

Renáta Šínová286

NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK VE SPOLEČNOSTI SÍTÍ

Ivo Telec.....293

K PROBLÉMU BEZSUBJEKTNÍHO PRÁVA

Jan Hurdík

Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta

Abstract: The concept of subjective right without its own subject (representing itself in terminological sense „*contradictio in adiecto*“) is systematically erroneous. Nevertheless, this concept finds its place in the discussions and even in the legislation, such as in the Czech civil code 2012. The Czech legislative solution of trust-like-institute, using the idea of subjective right without its subject, gave rise among Czech lawyers intensive discussion. In author's opinion, one shouldn't only search the ground of this problem and the paradigmatic access to its solution in the branche of law, but in the modern broader concept of ownership and in its relation to the ground of European type of property relations. The source of this concept should be seen rather in the nature of economic relations and as its corresponding philosophical outlines. The role of the law is here more likely supporting. The author has in his view in its paper the broader historical context of the development of the idea of subjectless subjective right, its moving forces and tendencies.

Abstrakt: Koncept subjektivního práva bez subjektu (sám o sobě v této podobě představující *contradictio in adiecto*) je logicky chybný ze systémového pohledu. Přesto se tento koncept prosazuje u části právní fronty a dokonce do některých právních systémů, včetně českého občanského zákoníku 2012, který na něm založil právní konstrukci svěřenského fondu, tedy varianty angloamerického trustu. K svěřenským fondům se rozvinula v českém právu poměrně silná diskuse. Podle autora příspěvku se však podstata problému a paradigmatický přístup k řešení tohoto právního dilematu nenachází v právu samém, nýbrž v konceptu vlastnictví období modernity a jeho existenční vazbě na základ majetkových vztahů evropského typu. Zdroj tohoto konceptu tedy tkví spíše v povaze ekonomických vztahů, určujících povahu období modernity a současně reflektuje některé koncepty filozofické. Právo zde má tedy až terciální význam. Autor sleduje historické souvislosti, překračující obor ryze právních úvah, které směřují k řešením zpochybňujícím institucionální a systémové základy soukromého práva, jejich hybné síly a tendence.

Key words: subjective right, trust, structure of juridical relation

Klíčové slová: subjektivní právo, trust, svěřenský fond, struktura právního vztahu

I. ÚVODEM

Je svým způsobem příznačné pro vývoj českého soukromého práva posledních let, že - zrozen spíše náhodou než neúprosností logiky vývoje věcí - se součástí rekodifikovaného soukromého práva stal institut svěřenského fondu¹, tedy institut typu angloamerického trustu. Je pak už záležitostí neúprosnosti logiky dalšího vývoje, že právě tento institut se stal předmětem mimořádně ostrých diskusí, kritik i vášnivě obhajoby². Povaha těchto diskusí je spíše prakticky orientovaná³; koncepčních analyticko-syntetických studií je relativně málo.

Jednou ze základních námitek proti konceptu trustu (*trust-like-institutu*) je jeho pojetí jako práva, u něhož není identifikován nebo dokonce explicitně není přítomen nositel vlastnického práva k vyčleněnému majetku fondu. Tento znak byl v českém civilním kodexu zdůrazněn v § 1448 odst. 2 občanského zákoníku (2012). V tomto smyslu je pak spíše matoucí ustanovení § 1456, podle

¹ § 1448 – 1474 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

² O hlubokých rozporech mezi stranami sporu o svěřenské fondy svědčí i pokusy o novelizaci jejich úpravy, včetně pokusů o jejich vypuštění z textu občanského zákoníku.

³ Srov. BECKER, Rainer, Die fiducie von Québec und der Trust. Ein Vergleich mit verschiedenen Modellen fiduziarischer Rechtsfiguren im civil law. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007, ISBN 978-3-16-149138-2, jehož klíčová otázka k posouzení trustu v soukromém právu je formulována ardumentační modalitou typu: „Proč ne?“

něhož se jeden ze subjektů tohoto vztahu, svěřenský správce zapisuje do veřejného seznamu jako vlastník majetku.

Svěřenský fond se tedy z textu občanského zákoníku prezentuje jako majetek bez vlastníka. To naráží na námítku principiálního rozporu s pojetím práva (právního vztahu) jako komplexního právního institutu, v němž nositel práva (subjekt) představuje *conditio sine qua non*, bez něhož nelze hovořit o vztahu ani o subjektivním právu. Takový legislativní koncept navíc naráží z jiného úhlu pohledu na nepřijatelnost teze o majetku bez vlastníka.

Řešením bývá odmítnutí takového konceptu, nebo pokusy o „dohledání“ subjektu, případně dílčí, „nouzová“ řešení kompromisní povahy.

II. SYSTÉMOVĚ STRKTURNÍ POHLED

Koncept subjektivního práva bez subjektu sám o sobě v této podobě obsahuje vnitřní rozpor (*contradictio in adiecto*). Navíc je takový koncept logicky chybný ze systémového pohledu: systémovou úroveň nadřazenou subjektivnímu právu je právní vztah, sestávající ze subsystémů: subjektu, objektu a obsahu. Zatímco subjekt a objekt jsou systémové prvky, které existují samy o sobě (byť v modifikované podobě, abstrahující od logické vazby na rámec právního vztahu a vnímané relativně izolovaně), subjektivní právo – představující vlastní smysl a účel, tedy obsah právního vztahu a práva vůbec, obecně jako samostatný institut, bez vazby na systematický kontext, v němž je integrováno, tedy na vztah s jeho úplnou strukturou, neexistuje. To by se mohlo stát pouze za podmínky, že se subjektivní právo stane z obsahu právního vztahu buď osobou (taková podoba transformace představuje ostatně například princip vzniku právnické osoby, který podle některých definic představuje soubor právních vztahů mezi zakladateli) nebo se stane předmětem právního vztahu, tedy věcí v právním smyslu (právo jako předmět právní dispozice). Aby se však systémový obsah právního vztahu, tedy subjektivní právo, stalo (bez některé z uvedených variant systémové transformace) samostatným právním institutem, nikoli však osobou a nikoli věcí v právním smyslu, takové řešení je systematickým nonsensem.⁴

III. GENETICKÝ POHLED

Podstata problému a paradigmatický přístup k řešení právního dilematu, identifikovaného výše, se však skrývá zřejmě jinde: V konceptu vlastnictví období modernity a jeho existenční vazbě na základ majetkových vztahů evropského typu. Nejde tedy o řešení, mající svůj zdroj v právu, nýbrž v povaze ekonomických vztahů, určujících povahu období modernity a současně o řešení, opírající se o koncepty filozofické. Právo má tudíž v tomto myšlenkovém konceptu a sledu jeho zdrojů až sekundární či dokonce terciální význam.

- 1) Vlastnictví jako základ ekonomické moci má svůj pravzor v *dominiu ex iure Quiritium* v římském právu, v němž bylo jedním ze systému privilegií, na nichž byl budován právní status příslušníka římské společnosti⁵. Vlastnictví tedy bylo jedním z ekonomicko-právních východisek tvořících právní status privilegované vrstvy osob, jehož prostřednictvím bylo odůvodňováno faktické ovládnutí společnosti. Je zřejmé, že právě odtud pochází tak houževnaté protrahované spatřování podstaty vlastnictví v moci vlastníka.
- 2) Epocha feudalismu modifikovala strukturu vlastnictví jeho stratifikací do vrstev vytvářejících složitý systém, na jehož vrcholu stála božská autorita, reprezentovaná církví a zeměpánem, následovaná jednotlivými společenskými vrstvami, jimiž bylo vlastnictví svěřeno k užívání⁶. V této strukturované podobě představovalo vlastnictví prvek zachování mocenské integrity feudální společnosti, tedy systémově strukturní koncept, jehož individualistická charakteristika byla propojena s výrazně sociálními prvky, ovšem především povahy osobní závislosti.

⁴ Dlužno ovšem upozornit, že v těchto úvahách se jedná o koexistenci a vázanost právních kategorií. Bude tedy třeba odlišit věc bez vlastníka od bezsubjektivního práva.

⁵ Srov. např. CAMPION, L., *La théorie de l'abus des droits*. Bruxelles-Paris: Bruylant-L.G.D.J. 1925, s. 6

⁶ Ovšem vždy konečnou k užítku a slávě boží a zeměpána. Pozn. JH: Myslím, že hodnocení vlastnictví této epochy jako jednotného, strukturovaného prostřednictvím institutu držby, pochází až z následného hodnocení, srovnávacího feudální koncept s novým pojetím vlastnictví období modernity.

- 3) Jeden z nejdůležitějších zvrátů představovala modernita, jejímž klíčovým znakem v majetkové sféře byl přechod k epoše vlastnictví vysoce koncentrovaného u svého konkrétního vlastníka a současně vlastnictví extrémně exkluzivního, vybaveného způsobností „každého jiného z jeho užívání vyloučit“ (ohledně houževnatého udržování tohoto pojetí vlastnictví viz novodobé definice vlastnického práva, včetně legislativních: srov. § 1012 věta první českého občanského zákoníku 2012).
- 4) Modernita však byla s předchozími koncepty vlastnictví, zejména klasickým římským, v příkrém rozporu svými východisky: Klasické římské právo považovalo vlastnictví za výsadu a tento přístup koherentně zastávalo až do období vstupu na scénu ekvity a pretorského práva. Moderní právo bylo budováno na hlubokém rozporu: Na jedné straně svoboda a rovnost pro všechny jako základ nového pojetí postavení člověka (srov. francouzskou Deklaraci práv člověka a občana), na druhé straně vlastnictví založené na privilegovaném, exkluzivním postavení vlastníka.⁷ Pro tento filozoficky rozporný stav bylo nutno hledat odůvodnění.
- 5) Řešením se ukázalo **pojetí vlastnictví** jako „základního“ práva, resp. v kontextu tehdejší panující přirozenoprávní doktríny **jako přirozeného lidského práva**. Za jeden ze základů tohoto konceptu byla přijata (dokonce byla označována jako bible nového měšťáctva) práce Johna Locka a jeho vnímání osobnosti člověka ve dvou složkách: jako právo na sebe sama a dále odvozeně jako právo na výsledky práce svých rukou, tedy na vlastnictví.⁸ Soukromé vlastnictví je (1) na jedné straně vnímáno jako přirozené právo, (2) na druhé straně základní přirozené právo člověka jako celek je koncipované na fundusu vlastnictví: Zahrnuje vlastnictví sebe sama včetně svých rukou, potažmo výsledky práce svých rukou, tedy majetek vytvořený tímto člověkem. Tím se odůvodňuje přechod od vztahového pojetí vlastnictví k pojetí exkluzivnímu, individuálnímu. Toto vlastnictví k vymezení sebe sama nepotřebuje nic více než svého nositele. Ačkoli vlastnictví neztratilo podobu vztahu, jevově bylo vnímáno z pohledu výlučného majetkového potenciálu exkluzivního vlastníka. Jeho nejvýraznější vlastností je právo vyloučit jiného z podílu na něm (C. MacPherson).
- 6) Vlastnictví (v tomto smyslu splývající s právem na vlastnictví), vnímané jako přirozené lidské právo, se stalo základem konceptu absolutního pojetí vlastnictví období modernity, které představovalo neodmyslitelný ekonomický základ kapitalistické společnosti a východiskem odpovídajících koncepcí filozofických, potažmo právních.
- 7) Vazba majetku a jeho primárního, výlučného, konkrétního vlastníka představuje tedy ekonomický základ společnosti modernity.
- 8) Zásahy do této vazby představují zásahy do podstaty ekonomického a filozofického systému modernity. Člověk bez vlastnictví není v modernitě nic.⁹ Filozoficky tuto myšlenku formuloval G.W.F.Hegel, podle něhož vlastnictví je podmínkou realizace podstaty člověka.¹⁰
- 9) Odtud pramení obecný, často intuitivní odpor proti narušení této všudypřítomné vazby majetku a jeho nositele v moderní společnosti.
- 10) Na druhé straně se ukazuje prosazování právních institutů, které tento princip porušují, být silnou tendencí s nepochybným obecnějším důvodem; ten vyplývá buď:
 - a. z nepochopení základů ekonomických vztahů kapitalismu a jeho filozofie, nebo
 - b. z nových tendencí vývoje ekonomiky současnosti a nadcházející budoucnosti, nebo

⁷ Původně bylo francouzskými revolucionáři vlastnictví prosazováno do triády základních hodnot nové společnosti: *liberté, égalité, propriété*. Hledání důvodu jeho vypuštění je velkou výzvou všem, kteří pátrají po zřejmých i skrytých východiscích modernity.

⁸ LOCKE, J., *Teorie vlastnictví*, London, 1690

⁹ Básnický syrovou formou to vyjádřil německý básník počátku 19. století Heinrich HEINE: „Nemáš-li však zhola nic, to ať tě rovnou pochovají, neboť, lumpe, právo žít mají jen ti, kdož něco mají.“

¹⁰ HEGEL, G. W. F., *Grundlinien der Philosophie des Rechtes*, No 45, cit. dle Principles of European Law. Study Group on a European Civil Code. Acquisition and Loss of Ownership of Goods (PEL Acq- Own.) prepared by Lurger, B. Faber, W. et al.. Oxford: Oxford University Press, 2011, ISBN 978-0-19-922944-4, Chapter I, Article VIII.-1:202, Notes, I, 14, s. 261

- c. z tendence vytvoriť soubor výjimek z pomerně silně samoreglativního systému, založeného na existenční vazbě vlastnictví-vlastník, umožňující vyřadit tento systém k dosažení nesystémových, nekoncepčních cílů, mimo jiné eliminovat společenskou kontrolu nad částí těchto vztahů, nebo
 - d. z praktické aplikace postmoderního filosofického přístupu typu *everything goes* (Francis Ford Fukuyama),
 - e. podporovaného v oblasti změn práva ústupem od teoretických konstrukcí a konceptů a vyzváním pragmatismu, reagujícího na potřeby každodenního života, jako hybatele současného vývoje.
- 11) Přijmout možnost bezsubjektivního práva jako systémové řešení (a současně vyloučit zjevně nepřijatelnou variantu tohoto konceptu jako pokus o nesystémový zásah do paradigmatu samoreglativní podoby ekonomických vztahů moderní společnosti, vyřazující možnost společenské kontroly nad vlastnictvím) by tak znamenalo signál změny v koncepčních přístupech k základům moderní ekonomické soustavy.
- 12) Takové směřování může mít podobu:
- a. destrukce exkluzivní, absolutní, individuální podoby vlastnictví, a/nebo
 - b. podpory nástupu další etapy privatizace hodnot tohoto světa, charakterizované nikoli primárně změnou paradigmatu vlastnictví, nýbrž vyřazením zbývajících systémů i jednotlivých nástrojů společenské kontroly nad majetkem, nad jeho alokací a jeho pohybem.

IV. ZÁVĚREM

Je otázkou, zda právníci svou podporou tendencí k bezsubjektivnímu právu mají vstoupit do služeb podobných změn právních konstrukcí a mechanismů, jejichž podstata a skutečné cíle (jsou-li na této úrovni skutečně identifikovány a opravdu sledovány) nejsou alespoň na základní úrovni vyjasněny, resp. zůstávají skryté.

Uvedené vede současně k vyvrácení, resp. přinejmenším ke zpochybnění téze, na níž stojí nový občanský zákoník, odmítající či marginalizující roli občanského kodexu jako nástroje řízení společnosti.¹¹

Kontaktné údaje:

prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.
jan.hurdik@law.muni.cz
Masarykova univerzita Brno, Právnická fakulta
Veveří 70
611 80 Brno
Česká republika

¹¹ Srov. ELIÁŠ, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, s. 37

„MANŽELSKÁ ZMLUVA“ – JEJ VÝZNAM A MIESTO V PRÁVNOM PORIADKU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Jana Muránska

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta

Abstract: The current Slovak legislation related to property relations between spouses has not reflected actual situation in society for a long time, especially that which was raised after 1989. In connection with the preparation of the new Civil Code is therefore reasonably given due consideration and reflection on the new legislation in the field. Undoubtedly one of the necessary changes in the field of matrimonial property is the consistent acceptance of the basic principles of private law. Compared to the situation *de lege lata*, already in the proposed amendment, particularly the principle of contractual freedom is widely applied, respect for which should be reflected in the possibility for the spouses to modify property issues especially in marriage contract. The long-awaited new regulation of property relations between spouses, respecting standards of the traditional private law legislation of continental Europe, therefore prefers a contract as a basis and primary way of organizing matrimonial property. Given the above, the aim of this paper is to highlight the importance and place of the marriage contract institute in the legal system of the Slovak Republic.

Abstrakt: Súčasná slovenská právna úprava majetkových vzťahov medzi manželmi už dávno nevyhovuje skutočným pomerom v spoločnosti, hlavne tým, ktoré sa nastolili po roku 1989. V súvislosti s prípravou nového Občianskeho zákonníka sa tak odôvodnene venuje náležitá pozornosť i úvahám o novej právnej úprave danej oblasti. Nepochybne jednou z nevyhnutných zmien na poli manželského majetkového práva je dôsledná akceptácia základných zásad súkromného práva. Oproti stavu *de lege lata* sa už v navrhovanej úprave široko uplatňuje najmä zásada zmluvnej slobody, ktorej rešpektovanie by sa malo prejavíť v možnosti manželov upraviť si majetkové otázky v manželstve predovšetkým zmluvou. Dlho očakávaná nová právna úprava majetkových vzťahov medzi manželmi, zodpovedajúc štandardom tradičných súkromnoprávných úprav kontinentálnej Európy, tak uprednostňuje zmluvu ako základ a primárny spôsob usporiadania majetkových pomerov manželov. Vzhľadom na uvedené je cieľom príspevku poukázať na význam a miesto inštitútu „manželskej zmluvy“ v právnom poriadku Slovenskej republiky.

Key words: matrimonial property, property community of spouses, contractual property regime, marriage contract, contract for the spouses forming a community, recodification of private law.

Kľúčové slová: manželské majetkové právo, majetkové spoločenstvo manželov, zmluvný majetkový režim, manželská zmluva, zmluva o majetkovom spoločenstve manželov, rekodifikácia súkromného práva.

1 ÚVOD

Zásadné spoločensko-ekonomické zmeny, ktorými prešli v ostatných dvoch desaťročiach viaceré transformujúce sa štáty strednej a východnej Európy si vynútili koncepčné zmeny občianskeho práva, vyjadrené v reálnej podobe rekodifikačnými prácami v celom spektre súkromného práva. Proces kodifikácie bol už v niektorých štátoch zavŕšený, a to prijatím nových občianskych zákonníkov.¹ Trend modernizácie civilných kódexov nasleduje aj Slovenská republika, kde už niekoľko rokov, taktiež pod vplyvom nových spoločenských pomerov pretrvávajú potreba reformy súkromného práva.

Zmeny občianskeho práva vyplynuli z rozsiahleho procesu prebudovania celého československého právneho poriadku, vyvolaného zásadnou zmenou v politickej a ekonomickej

¹ Napr. Rusko, Litva, Česká republika, Maďarsko, Rumunsko.

oblasti v roku 1989. S postupným prechodom k pluralitnej demokracii a k trhovému hospodárstvu sa nevyhnutnou stala potreba obnoviť postavenie a základnú úlohu občianskeho práva a tým aj občianskeho zákonníka a zaistiť mu tak spoločensko-právny význam v systéme práva vôbec a obzvlášť v systéme súkromného práva.²

Je potrebné zdôrazniť, že Občiansky zákonník z roku 1964 je „*právny predpis poznamenaný dobou svojho vzniku, ovplyvnený ideológiou víťazstva socializmu, postupného odumierania práva a popretia duality práva súkromného a verejného.*“³ Je všeobecne známe, že socialistické právo v dôsledku preferovania celospoločenského záujmu odhliadalo od človeka, jeho individuálnych potrieb, prání a predstáv.⁴ Paternalistická úloha štátu sa premietla do každodenného života občanov. Výrazné deformácie postihli základné zásady občianskoprávnej úpravy, limitované rôznymi administratívnymi obmedzeniami. Hlavne potláčanie zásady autonómie vôle a zmluvnej slobody človeka viedlo k nedoceneniu základnej funkcie občianskeho (súkromného) práva, ktorou je umožniť slobodné rozvíjanie súkromného života. Dôsledky tohto vývoja pociťujeme dodnes.

2 HISTORICKÉ SÚVISLOSTI

Budovanie socialistického štátu a práva priamo predznamenovalo zaradenie právnej úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi v rámci právneho poriadku, ale aj samotný obsah týchto právnych vzťahov. Pod vplyvom sovietskej koncepcie podceňovania majetkových vzťahov v manželstve a rodine bola právna úprava majetkových vzťahov medzi manželmi v roku 1964 vyňatá z práva rodinného a presunutá do občianskeho zákonníka, ktorý tieto vzťahy vyjadřil v právnej forme bezpodielového spoluvlastníctva manželov.⁵ Išlo o nový úplne špecifický inštitút, ktorý predstavoval legálny systém usporiadania majetkových pomerov medzi manželmi.⁶ Úprava,

² VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. Slovenské právni dějiny, s. 407.

³ ELIÁŠ, K. Občianský zákoník a postmoderní myšlení v Česku, s.283. Autor ďalej konštatuje, že rôzne štáty niekdajšieho východného bloku, zvlášť Poľsko, Rumunsko ale tiež Maďarsko, sa v oblasti občianskeho práva nevydali cestou tak dôkladnej likvidácie „prežitkov kapitalizmu“ a „buržoáznej kazuistiky“ ako „socialistické“ Československo.

⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Z. Manželské majetkové právo: ius cogens versus ius dispositivum, s. 115.

⁵ Pre československý legislatívny vývoj po roku 1949 bola charakteristická tzv. atomizácia právneho poriadku na relatívne samostatné právne odvetvia reprezentované samostatnými zákonmi. Z občianskeho práva sa vyčlenilo viacero nových právnych odvetví, vrátane rodinného práva. ŠOŠKOVÁ, I. Tvorba nového československého rodinného práva v období tzv. právnickej dvojročnice 1948-1950, s. 2715. Do popredia vystupovala snaha upraviť nové rodinné vzťahy ako vzťahy osobného charakteru oddelene od majetkových občianskoprávnych vzťahov a zvýrazniť tak ich socialistický charakter zbavený majetkových aspektov. Majetkové vzťahy medzi manželmi boli upravené v novoprijatom Zákone o rodinnom práve (č. 265/1949 Zb) v rámci inštitútu zákonného majetkového spoločenstva. Úprava zákonného majetkového spoločenstva sa ešte vyznačovala určitou mierou dispozitívnosti, pretože pripúšťala dielčie zmluvné modifikácie. Manželom bola daná možnosť modifikovať rozsah spoločného majetku, výkon správy a vyhradiť vznik majetkového spoločenstva ku dňu zániku manželstva. Bližšie pozri ŠOŠKOVÁ, I. Podmienky vzniku a charakteristika zákonného majetkového spoločenstva podľa Zákona o rodinnom práve z roku 1949, s. 251-269. Tiež ŠOŠKOVÁ, I. Koakvizícia a zákonné majetkové spoločenstvo - historickoprávna analýza vývoja majetkových vzťahov medzi manželmi v Československu, s. 17-36.

Snaha o elimináciu ekonomickej funkcie rodiny a podceňovanie majetkových vzťahov medzi manželmi vyústili začiatkom 60. rokov minulého storočia do tzv. „civilizácie“ majetkových vzťahov medzi manželmi, to znamená k ich oddeleniu od vzťahov osobno-právnych. Regulácia osobných práv a povinností medzi manželmi bola včlenená do nového zákona o rodine (č. 94/1963 Zb). Úprava majetkových vzťahov medzi manželmi (s výnimkou vyživovacej povinnosti medzi manželmi) bola zaradená do novoprijatého občianskeho zákonníka (č. 40/1964 Zb.). Aj napriek uvedenému zaradeniu sa civilistická úprava manželského majetkového práva vymkla zásadám občianskeho práva. Majetkové vzťahy v rodine sú založené na zásadách, akými sú predovšetkým zásada solidarity, vzájomnej pomoci a nie na zásade ekvivalencie plnenia, ktorá je typická pre občianske právo. Bližšie: KNAPP, V. Učebnica občianskeho a rodinného práva. BLAŽKE, J. Majetkové právo manželské. HRUŠÁKOVÁ, M. - KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo, s. 83-84.

⁶ Koncipovanie tohto spoluvlastníctva ako bezpodielové bolo zvolené preto, „že toto právne jednotné a nedeliteľné spoločenstvo po majetkovej stránke najvýraznejšie vyjadřuje trvalý životný zväzok

pre ktorú bola dlhé roky charakteristická rigidnosť, zodpovedala vtedajšej politicko-ekonomickej situácii, aká v našej spoločnosti bola. Išlo o spoločnosť direktívne ovládanú, v ktorej prakticky neexistovalo podnikanie, presadzovala sa kogentnosť právnej úpravy a prevládala chudoba právneho života vôbec. V dôsledku uvedeného prevládali aj v oblasti manželského majetkového práva úplne netradične legálne inštitúty a normy *ius cogens*.⁷ Občiansky zákonník neposkytol vôbec priestor pre realizáciu autonómie vôle manželov.

V dôsledku zásadných spoločenských zmien bolo zrejmé, že stávajúca socialistická právna úprava nebude vyhovovať novému prostrediu. Obdobie po roku 1989 tak bolo spojené so snahami nahradiť socialistické právo pávom „novým“. Už začiatkom 90. rokov sa objavili tendencie pre vytvorenie nového Občianskeho zákonníka. Z dôvodu náročnosti prípravy nového kódexu bolo rozhodnuté o prijatí „veľkej novely“ Občianskeho zákonníka v roku 1991 (zákon č. 509/1991 Zb.) Tento narychlo vytvorený právny stav sa považoval od počiatku za dočasné legislatívne provizorium, ktoré má nahradiť plnohodnotná rekodifikácia súkromného práva.⁸

Tiež manželské majetkové právo, ktoré vzniklo za odlišných spoločensko-ekonomických podmienok už nemohlo vyhovovať manželom, žijúcim v nových demokratických podmienkach. Aj keď sa právna úprava v priebehu doby dočkala určitých zmien, predovšetkým v dôsledku prijatia ešte federálnej „veľkej novely“ z roku 1991, tieto sa ukázali ako nepostačujúce. Nešlo o zmeny, ktoré by radikálnym spôsobom zasiahli do socialistickej koncepcie manželského majetkového práva. Novela, ktorá znamenala výrazný posun v uplatňovaní základných zásad súkromnoprávnej úpravy, predovšetkým autonómie vôle síce otvorila cestu k zmluvnej slobode aj na poli manželského majetkového práva, keď umožnila manželom modifikácie zákonného režimu,⁹ nepripustila ale možnosť vytvorenia vyváženého zmluvného majetkového prostredníctvom manželskej zmluvy v tradičnom poňatí.

Manželská zmluva bola tradične ponímaná ako zmluva upravujúca majetkové aspekty spolujitia manželov počas trvania manželstva, ale aj pre prípad zániku manželstva smrťou, prípadne jeho zrušením rozvodom alebo vyhlásením manželstva za neplatné.¹⁰ To platilo aj pre územie Slovenska, až do roku 1949. Manželská zmluva nemohla byť v rozpore s manželstvom a jeho poslaním a taktiež nemohla meniť kogentné ustanovenia základných zásad manželského majetkového práva. Predmetom manželskej zmluvy tak mohli byť hlavne spolunadobudnutý majetok, osobitný majetok, veno, obvenenie ale aj vyživovacia povinnosť. Ak manželská zmluva obsahovala aj ustanovenia pre prípad smrti, pokladala sa zároveň za dedičskú zmluvu s povinným splnením jej podstatných náležitostí. Manželská zmluva mohla byť uzavretá pred vznikom

obidvoch manželov a ich postavenie v manželstve, v ktorom muž a žena tak vo vzťahu k sebe, ako aj vo vzťahu k deťom majú rovnaké práva rovnaké povinnosti.“ Úprava ďalej vychádzala zo skutočnosti, že „v usporiadanom manželstve sa obaja manželia pričínajú podľa svojich síl a možností o rozkvet rodiny založenej manželstvom, či už tým, že sú obidvaja zárobkovo činní, alebo že jeden z nich uľahčuje a podporuje zárobkovú činnosť druhého starostlivosťou o deti a o spoločnú domácnosť.“ KRATOCHVÍL, Z. Nové občianske právo, s. 222 – 223.

⁷ Kogentnosť právnej úpravy BSM bola časťou teórie i praxe kritizovaná už od samého začiatku. WAGNER, A. Nad súčasťou úpravou majetkových vzťahov medzi manželmi, s. 779. Tiež: HRUŠÁKOVÁ, M. – MATES, P. K niektorým otázkam novej úpravy majetkového práva manželov, s. 182.

⁸ S legislatívnymi prácami na novom Občianskom zákonníku sa začalo už v roku 1990 ešte v podmienkach Československej federácie. Po vzniku Slovenskej a Českej republiky pokračovali rekodifikačné práce rôznou intenzitou v oboch republikách samostatne. V Slovenskej republike po viacerých pokusoch zatiaľ poslednú etapu rekodifikačných prác prezentuje Legislatívny zámer kodifikácie súkromného práva z roku 2009, ktorý otvoril novú etapu prác na paragrafovom znení nového Občianskeho zákonníka. Proces rekodifikácie českého súkromného práva bol zavŕšený prijatím nového Občianskeho zákonníka č. 89/2012 Sb. (účinný od 1.1.2014).

Bližšie k rekodifikácii slovenského súkromného práva: CIRÁK, J. Úvahy de lege ferenda a všeobecná časť občianskeho práva, s. 333 -334. LAZAR, J. Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva. CIRÁK, J. Európsky a národný rozmer kodifikácie súkromného práva v Slovenskej republike, s. 10-20.

⁹ Manželom bola daná možnosť modifikovať rozsah, správu a okamih vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov (§ 143a Občianskeho zákonníka).

¹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Z. Smluvy medzi snoubenci, manželmi a rozvedenými manželmi, s.8.

manželstva s výhradou jeho uzavretia alebo počas trvania manželstva. Z hľadiska formálneho sa k jej platnosti vyžadovala verejno-notárska forma. Platnosť zmluvy bola viazaná na vôľu manželov a trvanie manželstva.¹¹

Zákon o rodinnom práve (č. 265/1949 Zb.) inštitút manželskej zmluvy neprevzal a dodnes v právnom poriadku absentuje. Z dôvodov vyššie naznačených, nemohla autonómia vôle a záujmy jednotlivca hrať prioritu v socialistickom práve. Z právneho poriadku boli postupne odstránené klasické právne zásady aj tradičné súkromnoprávne inštitúty. Tento odklon od tradícií európskeho kontinentálneho práva, započatý po roku 1949, bol zavŕšený občianskoprávnou kodifikáciou v prvej polovici 60. rokov minulého storočia, s cieľom upraviť občianske právo s novým obsahom. Občiansky zákonník z roku 1964 pre úpravu majetkových vzťahov medzi manželmi nepoužil žiadnu z tzv. „tradičných“ foriem úpravy majetkového spoločenstva medzi manželmi ale koncipoval, ako už bolo vyššie uvedené, úplne špecifický inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov, pre ktorý bola v dobe jeho vzniku charakteristická rigidnosť, kogentnosť.

3 „MANŽELSKÁ ZMLUVA“ VO SVETLE NOVEJ OBČIANSKOPRÁVNEJ KODIFIKÁCIE

Z pohľadu súčasnej platnej právnej úpravy je potrebné kriticky povedať, že aj napriek určitému uvoľneniu kogentnosti predchádzajúcej právnej úpravy možnosťami zmluvných modifikácií zákonného režimu, zákonodarcu dodnes nevymedzil priestor pre uzatváranie tradičných manželských zmlúv. Inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov je aj naďalej legálnym majetkovým režimom, jeho vylúčenie a zmluvné založenie iného majetkového režimu právna úprava nepripúšťa. Úprava danej oblasti v podmienkach Slovenskej republiky sa tak ešte stále vyznačuje minimálnym uplatnením zmluvnej slobody pri úprave tejto skupiny právnych vzťahov, ako aj úzkym vymedzením predmetu spoločného majetku, ktoré sa upína len na vlastníctvo k veciam nadobudnutým za trvania manželstva.

Je preto potrebné, v nadväznosti na uvedené, privítať koncepciu navrhovaného Občianskeho zákonníka,¹² ktorý venuje náležitú pozornosť novej právnej úprave manželského majetkového práva. Právna úprava majetkových práv a povinností medzi manželmi prejde jednou z najvýraznejších zmien. Koncepcná zmena právnej úpravy sa prejavuje vo viacerých smeroch. Zavádza sa nový inštitút majetkového spoločenstva, ktorý znamená predovšetkým obsahovú zmenu. Majetkové spoločenstvo je už koncipované široko ako spoločenstvo majetkových práv vecno-právneho a záväzkovo-právneho charakteru.¹³

Nová občianskoprávna kodifikácia kladie zásadný dôraz na hľadisko autonómie vôle. Autonómia vôle je všeobecne považovaná za dominantnú zásadu, na ktorej je budovaný celý systém súkromnoprávnej regulácie, pretože práve a predovšetkým v súkromnom práve ide o rešpekt k osobnosti človeka ako slobodnému individu a jeho vôľu je potrebné považovať za kľúčový determinant jeho života.¹⁴ Za kľúčový je potrebné považovať uvedenú zásadu aj vo vzťahu manželov pri úprave ich súkromných záležitostí akými sú ich majetkové práva. Výrazom autonómie vôle v oblasti úpravy manželských majetkových vzťahov je zakotvenie *zmluvného majetkového režimu*.¹⁵ V navrhovanej úprave sa už široko uplatňuje najmä zásada zmluvnej autonómie, ktorej posilnenie oproti stavu de lege lata je žiaduce.

V zahraničných úpravách sa môžeme stretnúť s označením zmlúv upravujúce majetkové aspekty spoluzitia manželov ako zmluvy svadobné - *Ehepakte* (§ 1217 ABGB),¹⁶ *Eheverträge*

¹¹ LACLAVÍKOVÁ, M. Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi, s. 53-58. K pojmu „manželská zmluva“ a k zmluvnej úprave majetkového režimu medzi manželmi v sledovanom období pozri tiež ŠOŠKOVÁ, I. Niekoľko poznámok k úprave manželskoprávných pomerov na území Slovenska pri vzniku 1. ČSR, s. 249 a nasl.

¹² Pozri odkaz č. 8.

¹³ LAZAR, J. Návrh legislatívneho zámeru súkromného práva, s. 58-59.

¹⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Z. Manželské majetkové právo: *ius cogens* versus *ius dispositivum*, s. 35.

¹⁵ Legislatívny zámer kodifikácie súkromného práva v Slovenskej republike zavádza pre prípad, že si manželia neupravujú majetkové otázky zmluvou, zákonný režim vo forme *zákonného majetkového spoločenstva*. K tomu v podrobnostiach a širších súvislostiach: MURÁNSKA, J. Manželské majetkové právo vo svetle rekodifikácie súkromného práva v Slovenskej a Českej republike, s.269-292.

¹⁶ Rakúsky všeobecný občiansky zákonník (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch) z roku 1811. Dostupné na internete: <http://www.ibiblio.org/ais/abgb1.htm>. zo dňa 1.10.2015.

(§ 1408 BGB),¹⁷ zmluvy majetkové – *umowa majatkowa* (čl. 47 Kodeks rodzinny i opiekuńczy),¹⁸ zmluvy (dohovory) manželské – *covenzione mantrimoniaie* (art. 162 Codice Civile).¹⁹ Nový český Občiansky zákonník (č. 89/2012 Sb.) upravuje *zmluvy o manželskom majetkovom režime*²⁰ (§ 716).

Navrhovaná právna úprava v Slovenskej republike počíta s označením zmluvy ako **zmluvy o majetkovom spoločenstve manželov**,²¹ ktorú manželia môžu uzavrieť pred uzavretím manželstva (pôjde o zmluvu uzavretú medzi snúbencami s odkladacou podmienkou, že sa manželstvo uzavrie), pri uzavieraní manželstva alebo kedykoľvek počas trvania manželstva (manželvia sú ale povinní v zmluve vysporiadať ich doterajšie majetkové spoločenstvo). Z obsahového hľadiska dáva navrhovaná úprava manželom možnosť dohodnúť najmä rozsah zákonného majetkového spoločenstva (jeho rozšírenie alebo zúženie), správu spoločného majetku, vyhradenie vzniku zákonného spoločenstva ku dňu zániku manželstva. Manželvia môžu tiež majetkové spoločenstvo vylúčiť a nahradiť ho systémom oddelených majetkov, v rámci ktorého každý z nich nadobúda majetok samostatne pre seba, avšak čo sa týka správy tohto majetku, môžu si upraviť vzájomné zastupovanie. Pokiaľ to neodporuje zákonu alebo dobrým mravom, môžu si manželvia upraviť majetkové vzťahy aj inak.²²

Pokiaľ ide o obsah takejto zmluvy, bolo uvedené, že v nej tradične išlo o úpravu otázok majetkového charakteru. Významným dôsledkom uzavretia manželstva v oblasti majetkových vzťahov medzi manželmi je aj uspokojovanie ich bytových potrieb. V tejto súvislosti je potrebné upozorniť na úpravu manželského bývania, predovšetkým úpravu spoločného nájmu bytu manželmi (§ 703 a násl. Občianskeho zákonníka), ktorá je dodnes založená na *ius cogens*. Manželvia nemajú možnosť túto úpravu zmeniť, prípadne eliminovať vznik spoločného nájmu bytu. Priestor pre uplatnenie zmluvnej slobody by mal byť nepochybne otvorený i v oblasti manželského a rodinného bývania,²³ ktorému zahraničné právne úpravy venujú oveľa väčší priestor, nielen pokiaľ ide o vzťah prenajímateľ – nájomca (manželvia), ale svoj záujem sústreďujú aj na ostatné dôvody bývania ako je nájomná zmluva²⁴ a tiež priznávajú manželskému a rodinnému bývaniu zvláštny ochranný režim.²⁵

¹⁷ Nemecký občiansky zákonník (Bürgerliches Gesetzbuch) z roku 1896. Dostupné na internete: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> zo dňa 1.10.2015.

¹⁸ Kodeks rodzinny i opiekuńczy (1964). Dostupné na internete <http://www.infor.pl/dziennik-staw,rok,1964,num,9/poz,59,ujednolicony,ustawa-kodeks-rodzinny-i-opiekunczy.html> zo dňa 1.10.2015.

¹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Z. Autonomie vůle v rodinném právu v česko-italském porovnání. Brno: MU 2003, s. 108.

²⁰ V literatúre bol vyslovený názor o vhodnejšom pomenovaní takejto zmluvy tradične ponímanej ako zmluvy upravujúcej nielen majetkové aspekty spoluzitia manželov po dobu trvania manželstva, ale aj pre prípad jeho zániku. Výstižnejším termínom by boli *manželské*, prípadne *predmanželské zmluvy*. KRÁLÍČKOVÁ, Z. Manželské majetkové právo: *ius cogens* versus *ius dispositivum*, s.121.

²¹ Pokiaľ ide o názov zmluvy, autorka G. Kubičková konštatuje: „*podľa názoru komisie je toto pomenovanie presné, vystihujúce podstatu upravovaného inštitútu. Naopak označenie manželská zmluva, ktorá sa používa v rozličných reformných návrhoch, či v tlači v súvislosti s pripravovanou rekodifikáciou súkromného práva komisia odmietla z dôvodu, že v adresátoch evokuje mylnú predstavu, že zahŕňa úpravu čohokoľvek čo sa týka manželov, než len úpravu jednej skupiny majetkových práv a povinností manželov.*“ KUBIČKOVÁ, G. K navrhovanej úprave spoločenstva majetkových práv manželov, s. 192.

²² LAZAR, J. Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva, s. 58.

²³ Napr. aj český Občiansky zákonník, upravujúc komplexne nielen práva osobné ale aj majetkové, vrátane problematiky bývania manželov už umožňuje manželom (snúbencom) odchyliť sa od zákonných ustanovení o bývaní a napr. vylúčiť spoločné nájomné právo k bytu alebo domu (§ 745 ods. 2).

²⁴ Vecno-právne aj obligačno-právne dôvody rodinného bývania (napr. § 744 a 745 českého Občianskeho zákonníka).

²⁵ Podľa francúzskej právnej úpravy „*nemôžu manželia jeden bez druhého disponovať s právami, ktorými je zaistené bývanie rodiny, ani s vecami, ktoré predstavujú obvyklé zariadenie bytu. Ak toto pravidlo nie je dodržané, možno sa domáhať neplatnosti právneho úkonu, a to v lehote jedného roka od doby, kedy sa druhý manžel o tomto úkone dozvedel, táto lehota nemôže byť dlhšia než jeden rok od zániku manželského majetkového spoločenstva*“ (čl. 215 Code civil). DVOŘÁK, J. Majetkové spoločenství manželů, s. 162.

Z pohľadu budúcej právnej úpravy sa otvára ďalej otázka, či obsahom zmluvy o majetkovom spoločenstve má byť úprava majetkových práv a povinností po dobu trvania manželstva alebo zmluva môže regulovať aj majetkové pomery pre prípad zániku manželstva. Je treba zdôrazniť, že manželská zmluva bola tradične ponímaná v širšom slova zmysle, a to ako komplexná úprava majetkových vzťahov založených manželstvom a pre prípad jeho zániku a zrušenia. Dojednanie pre prípad smrti ako predmet manželských zmlúv nájdeme vo viacerých zahraničných právnych úpravách²⁶ a tiež v novom českom Občianskom zákonníku, ktorý výslovne stanovuje, že *zmluvou možno tiež usporiadať majetkové pomery pre prípad zániku manželstva; ak ide o usporiadanie pre prípad zániku manželstva smrťou, považuje sa v tejto časti zmluva za zmluvu dedičskú, ak má jej náležitosti* (§718 ods. 2). Problematiku dedičských zmlúv uzavretých medzi manželmi upravuje potom v osobitných ustanoveniach (§ 1592 a §1593).²⁷ Pokiaľ ide o slovenskú platnú právnu úpravu dedičského práva, inštitút dedičskej zmluvy v nej nenachádzame, aj keď mal v právnej úprave na našom území svoje miesto až do roku 1950 a dodnes si udržuje svoju aktuálnosť v právnych poriadkoch vyspelých európskych krajín. S obnovením daného inštitútu v podmienkach Slovenskej republiky sa opäť počíta, a to v súvislosti s prebiehajúcou rekodifikáciou súkromného práva. Prinavrátanie tohto inštitútu do Občianskeho zákonníka je opodstatnené v súvislosti s celkovou koncepciou dedičského práva tak, aby aj úprava v oblasti dedenia vyhovovala zásadám súkromného práva. Dôraz sa kladie na posilnenie slobody poručiteľa pri nakladaní s majetkom pre prípad smrti, čím budúca práva úprava nadviaže na štandardy tradičných súkromnoprávných úprav kontinentálnej Európy i tuzemské právne tradície ako sa vyvíjali do prijatia Občianskeho zákonníka z roku 1950. Sme toho názoru, že navrhovaná úprava dedenia by mala výslovne upravovať aj osobitný druh dedičskej zmluvy, a to dedičskej zmluvy medzi manželmi.

Vo väčšine zahraničných právnych úprav možno zaznamenať tendencie k posilneniu povinnosti manželov prispievať k uspokojovaniu potrieb rodiny. Tento trend sleduje aj navrhovaná úprava v rámci priprav nového slovenského Občianskeho zákonníka, ktorá počíta so zavedením kategórie vecí tvoriacich „*obvyklé zariadenie domácnosti manželov.*“ Pôjde o súbor hnutelných vecí, ktoré slúžia k bežnému chodu domácnosti manželov, ktorí budú mať k nemu právo bezodplatného užívania bez ohľadu na to, ktorému z nich vlastnícky patrí. Podľa tohto prijatého riešenia sa aj na veci spadajúce do obvyklého zariadenia domácnosti vzťahuje usporiadanie, ktoré manželia dohodli v zmluve o majetkovom spoločenstve s tým obmedzením, že manželom vzniká k nim ex lege právo bezodplatného užívania. Tento zákonný následok nemôžu manželia zmluvou vylúčiť. V našom právnom poriadku ide síce o inštitút nový, ale v práve nepochybne odôvodnený, a to predovšetkým v prípade samostatných majetkov manželov. Účelom tohto inštitútu, ktorý je naopak štandardnou

Ochranné ustanovenia už obsahuje aj nový český Občiansky zákonník (§ 747 a 748), v zmysle ktorých, ak má aspoň jeden z manželov právo nakladať s domom alebo bytom, v ktorom sa nachádza rodinná domácnosť manželov alebo rodiny, a tohto domu alebo bytu je k bývaniu manželov alebo rodiny nevyhnutne treba, musí sa zdržať všetkého a predísť všetkému, čo môže bývanie znemožniť alebo ohroziť. To isté platí, ak majú manželia k takémuto domu alebo bytu spoločné nájomné právo. Manžel hlavne nesmie bez súhlasu druhého manžela takýto dom alebo byt scudzíť alebo k domu, jeho časti alebo k bytu zriadiť právo, výkon ktorého je nezlučiteľný s bývaním manželov alebo rodiny, ibaže zaistiť manželovi alebo rodine po všetkých stránkach obdobné bývanie s bývaním doterajším. Taktiež nesmie ukončiť bez súhlasu druhého manžela nájom, alebo ho obmedziť právom, výkon ktorého je nezlučiteľný s bývaním manželov alebo rodiny. Ochrana manžela, ktorý bol opomenutý spočíva v možnosti dovolať sa relatívnej neplatnosti.

²⁶ Rakúska právna úprava (ABGB) umožňuje dojednať spoločenstvo nehnuteľností na prípad smrti (§1236), vdovský plat (§ 1242, § 1244), pričom nárok naň zaniká zo zákona v prípade, že vdova sa znova vydá, dedenie (§ 1248) odlišne od zákona, majetkový systém účasti na prírastkoch na majetku pre prípad smrti (§ 1255), akékoľvek iné dohody (§ 1217). Podľa nemeckého BGB možno dojednať pokračovanie majetkového spoločenstva po smrti manžela medzi pozostalým manželom a spoločnými dedičmi (§ 1483) ale aj iné dohody, za podmienky, že neodporujú zákonu (§ 1409). MURÁNSKA, J. Základy právnej úpravy manželských majetkových vzťahov v Európe, s 259 – 267.

²⁷ Ide o zmluvu, v ktorej sa manželia (prípadne snúbenci za podmienky uzavretia manželstva) vzájomne povolávajú za dedičov. Takáto dedičská zmluva nezaniká rozvodom manželstva, pokiaľ nebolo dohodnuté niečo iné. V takomto prípade môže zrušiť dedičskú zmluvu súd na návrh niektorého z bývalých manželov, pričom súd návrhu nevyhoví, ak smeruje proti tomu, kto nezapríčinil rozvrat manželstva a s rozvodom nesúhlasil.

výbavou cudzích právnych poriadkov,²⁸ je ochrana rodiny ako takej a tiež ekonomicky slabšieho manžela. Obdobne aj český zákonodarca zaviedol do nového Občianskeho zákonníka pojem obvyklé vybavenie rodinnej domácnosti a rozumie ním: *súbor hnutelných vecí, ktoré slúžia bežne nevyhnutným potrebám rodiny a ich členov; pritom nie je rozhodujúce, či jednotlivé veci patria obidvom manželom alebo len jednému z nich* (§698). Budúca právna úprava by taktiež mala výslovne pamätať aj na správu a rozhodovanie o veciach spadajúcich do obvyklého zariadenia domácnosti. Podľa spomínaného českého Občianskeho zákonníka potrebuje manžel k nakladaniu s vecou, ktorá je súčasťou obvyklého vybavenia rodinnej domácnosti súhlas druhého manžela, ak nejde o vec zanedbateľnej hodnoty. V opačnom prípade sa môže domáhať neplatnosti takéhoto právneho jednanja.²⁹

Navrhovaná právna úprava by mala počítať s ochranou rodiny ako celku, aj samotného manžela taktiež v prípade správy celého spoločného majetku druhým manželom, keďže zmluvou o majetkovom spoločenstve manželov možno takúto správu dohodnúť. Riešením by mohla byť podľa vzoru nemeckého BGB (§1423) a tiež českého Občianskeho zákonníka (§723 ods.2) úprava umožňujúca spravujúcemu manželovi nakladať so spoločným majetkom ako celkom len so súhlasom druhého manžela. Nemecký BGB upravuje aj zodpovednosť manžela za zmenšenie rozsahu spoločného majetku (§ 1435). Ochranu rodiny premieta český Občiansky zákonník aj do ustanovenia § 719 ods. 1, podľa ktorého: *Zmluva o manželskom majetkovom režime nesmie svojimi dôsledkami vylúčiť schopnosť manžela zabezpečovať rodinu.*

Je ďalej nepochybné, že zmluva o majetkovom spoločenstve zaväzuje len manželov a nemôže sa dotknúť a ohroziť práva tretích osôb. Na to by mala pripravovaná právna úprava pamätať a venovať tejto ochrane zvláštnu pozornosť. V tejto súvislosti môžeme opäť nahliadnuť do českého Občianskeho zákonníka, ktorý ochranu tretích osôb zakotvuje jednak všeobecne a jednak špeciálne.³⁰

Od uvedenej všeobecnej zásady, že zmluva o majetkovom spoločenstve zaväzuje len manželov a nemôže sa dotknúť a ohroziť práva tretích osôb sa odvodzuje pravidlo, podľa ktorého je zmluva o majetkovom spoločenstve účinná voči tretím osobám, len ak im je známy jej obsah. Z hľadiska ochrany tretích osôb by mala budúca právna úprava určite reagovať na potrebu publicity zmluvného majetkového režimu, tak ako je to pravidlom vo väčšine európskych krajín.³¹ Tiež

²⁸ Napr. francúzsky Code civil (čl. 534) rozumie kategóriou obvyklé zariadenie bytu (obdoba obvyklého zariadenia domácnosti) „hlavne veci hnutelné určené na užívanie a ozdobu bytu ako sú koberce, postele, kreslá, hodiny, stoly, porcelán a ostatné predmety tohto druhu. Obrazy a sochy, ktoré sú súčasťou vybavenia bytu, možno pod uvedený pojem zahrnúť tiež, nie však už napr. zbierku obrazov.“ DVORÁK, J. Majetkové spoločenstvá manželů, s. 44.

²⁹ Podobne podľa francúzskej právnej úpravy manželia nemôžu jeden bez druhého disponovať nie len s právami, ktorými je zaistené bývanie rodiny, ale ani s vecami, ktoré predstavujú obvyklé zariadenie bytu. Ak by konal manžel bez súhlasu druhého manžela, tento má právo dovolať sa na neplatnosť právneho úkonu. DVORÁK, J. Majetkové spoločenstvá manželů, s. 44.

³⁰ Všeobecná úprava je zakotvená v § 719 ods. 2, podľa ktorého: *Zmluva o manželskom majetkovom režime sa nesmie svojím obsahom alebo účelom dotknúť práv tretej osoby, ibaže by so zmluvou súhlasila; táto zmluva uzavretá bez súhlasu tretej osoby nemá voči nej právne účinky.* Špeciálne je potom problematika ochrany tretích osôb v súvislosti s prípadnými modifikáciami zákonného režimu upravená v ďalších ustanoveniach. V zmysle § 733: *Ak sa zaviazal jeden z manželov v dobe, od ktorej do zmeny alebo vylúčenia zákonného majetkového režimu, či zmluvou manželov alebo rozhodnutím súdu, uplynulo menej než šesť mesiacov, môže byť pohľadávka jeho veriteľa uspokojená zo všetkého, čo by bolo súčasťou spoločného imania, keby ku zmluve manželov alebo k rozhodnutiu súdu nedošlo.* Podľa § 734: *Ak je zmluvou manželov alebo rozhodnutím súdu, ktorými bol zákonný majetkový režim zmenený alebo vylúčený, dotknuté právo tretej osoby, hlavne veriteľa, môže táto osoba svoje právo uplatniť pri príležitosti vyporiadania toho, čo bolo skôr súčasťou spoločného imania, rovnako, ako by k zmluve manželov alebo k rozhodnutiu súdu nedošlo; pritom sa použije § 742.*

³¹ Registráciu manželských zmlúv v matričných knihách pozná francúzsky Code civil (čl. 1394) aj taliansky Codice Civile (Art. 162 ods. 2, Art. 163 ods. 4, Art. 2643 bod 14). Úradnou evidenciou manželských zmlúv a ich modifikácií je podľa holandského občianskeho zákonníka register manželských zmlúv vedené kanceláriou súdu, v obvode ktorého sa manželstvo uzavrelo alebo v kancelárii súdu v Haagu, ak manželstvo bolo uzavreté v cudzine (čl. 1:116/1). Manželský register

súčasná česká právna úprava vyžaduje pre zmluvy o manželskom majetkovom režime, ak majú mať účinky voči tretím osobám, zápis do verejného zoznamu (§ 721 Občianskeho zákonníka), ktorým je v zmysle osobitného zákona³² verejný *Zoznam listín o manželskom majetkovom režime* vedený Notárskou komorou Českej republiky.³³

Pokiaľ ide o zmeny zmluvy o majetkovom spoločenstve manželov, tieto nepochybne treba pripustiť, samozrejme tiež s následnou publikáciou takýchto zmien. Z hľadiska určitej stability manželských majetkových vzťahov pripúšťajú zahraničné právne úpravy aj určité obmedzenia možnosti zmien majetkových režimov.³⁴

Z formálneho hľadiska vyžaduje navrhovaná úprava pre platnosť zmluvy o majetkovom spoločenstve manželov formu notárskej zápisnice. Jej opodstatnenosť je v našich podmienkach daná predovšetkým právnou tradíciou.³⁵ Formu verejnej listiny (notárskej zápisnice) vyžaduje pre takéto zmluvy taktiež väčšina zahraničných právnych úprav,³⁶ aj právna úprava česká.³⁷

4 ZÁVER

Záverom je nutné zdôrazniť, že súčasná právna úprava manželského majetkového práva nie je úprava tradičná, moderná. Naopak ide o úpravu historicky prekonanú, málo vyhovujúcu potrebám manželov. S ohľadom na zásadné zmeny v právnom poriadku započaté po roku 1989, predovšetkým v súvislosti s návratom základných zásad súkromnoprávnej úpravy je žiaduce, aby právna úprava majetkových vzťahov medzi manželmi bola uvedená do súladu hlavne so zásadou autonómie vôle a zmluvnej slobody. Rešpektovanie uvedených zásad na poli manželského

pozná aj nemecký BGB (§ 1558 a násl.). Príslušný na registráciu je súd, v obvode ktorého má aspoň jeden z manželov obvyklý pobyt. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Předmanželská smlouva de lege lata a rekodifikace českého rodinného práva*, s. 270. DVOŘÁK, J. *Majetkové společenství manželů*, s. 189.

³² § 35j zákona č. 358/1992 Sb. o notařích a jejich činnosti (Notářský řád) v znení novely č. 303/2013 Sb.

³³ Zápis zmlúv o manželskom majetkovom režime do zoznamu nie je ale obligatórny. Zmluvy sa doň zapíšu len vtedy, ak je v to v nich dojednané, inak na žiadosť obidvoch manželov, pričom sa do zoznamu zapíše všetko, čo mení zákonný majetkový režim manželov. Okrem zmlúv sa do verejného zoznamu zapisujú aj súdne rozhodnutia vo veci manželského majetkového režimu. Ich zápis je obligatórny. K režimu založenom rozhodnutím súdu bližšie § 724 a násl. českého Občianskeho zákonníka

³⁴ Napr. francúzska právna úprava vyžaduje okrem formy notárskej zápisnice z obsahovej stránky naplnené podmienky, že zmena režimu je v záujme rodiny a vyžaduje sa aj schválenie dohody manželov súdom. Navyiac, k zmene môže dôjsť najskôr po uplynutí dvoch rokov trvania predchádzajúceho majetkového režimu. Vzhľadom na ochranu záujmov veriteľov sa vyžaduje zverejnenie týchto zmien. Dokonca obchodníci musia tieto zmeny ohlásiť obchodnému registru. Časovú obmedzenosť zmien majetkových režimov poznajú napr. aj právne poriadky Luxemburska (minimálna lehota dvoch rokov pred každou zmenou) ale aj Holandska (minimálne lehota jedného roka pred každou zmenou). Holandský Občiansky zákonník taktiež predpisuje pre manželské zmluvy formu notárskej zápisnice. Zmena majetkového režimu podlieha schváleniu súdu, ktorý tiež môže publikovať zámer manželov modifikovať úpravu manželského režimu v dennej tlači a veritelia môžu byť pred rozhodnutím súdu vypočutí. Manželské zmluvy a ich modifikácie sú zapísané v registri manželských zmlúv, ktoré vedie kancelária súdu, v obvode ktorého sa manželstvo uzavrelo. DVOŘÁK, J. *Majetkové společenství manželů*, s. 187 a násl.

³⁵ S formou verejnej notárskej listiny manželskej zmluvy počítalo na našom území už uhorské obyčajové právo. Tiež Zákon o rodinnom práve z roku 1949 pripúšťal dohovorené modifikácie zákonného majetkového spoločenstva iba za podmienky predpísanej formy dohody, a to formy súdnej zápisnice. Z poverenia súdu mohol dohodu spísať aj štátny notár. Túto tradíciu sleduje aj súčasná právna úprava, ktorá pre formu modifikačných dohôd predpisuje obligatórnu formu notárskej zápisnice (§ 143a ods. 3 Občianskeho zákonníka).

³⁶ Napr. právna úprava nemecká (§ 1410 BGB), švajčiarska (čl. 184 ZGB), rakúska (§ 1178 ABGB).

³⁷ Občiansky zákonník v § 716 ods. 2 vyžaduje pre zmluvy o manželskom majetkovom režime výslovne formu verejnej listiny, ktorou je v zmysle zákona č. 358/1992 Sb. o notařích a jejich činnosti (Notářský řád) forma notárskej zápisnice.

majetkového práva vytvára priestor pre alternatívny zmluvný majetkový režim, ktorý umožňuje zohľadniť individuálne záujmy manželov, no zároveň nemožno prehliadnúť potrebu stanoviť určité zmysluplné obmedzenia zmluvnej voľnosti, a to v záujme ochrany rodiny, potencionálne slabšieho manžela, ako aj práv tretích osôb.

Z pohľadu de lege ferenda je potrebné konštatovať, že zmluvám upravujúcim majetkové aspekty spoluzitia manželov s ohľadom na ich význam, obdobím socializmu síce potláčaný, nepochybne patrí pevné miesto v právnom poriadku Slovenskej republiky. Východiskom novej občianskoprávnej kodifikácie je totiž hľadisko autonómie vôle, vychádzajúc z myšlienky, že „úlohou súkromného práva je zaručiť človeku utváranie vlastných súkromnoprávných záležitostí podľa vlastnej vôle a ponechať jeho iniciatíve čo najširší priestor.“³⁸ Majetkové záležitosti v manželstve takouto privátnou záležitosťou nepochybne sú.

Použitá literatúra:

- BLAŽKE, J.: Majetkové právo manželské. Praha: ORBIS, 1953. 69 s.
- CIRÁK, J.: Úvahy de lege ferenda a všeobecná časť občianskeho práva. In CIRÁK, J., FICOVÁ, S. a kol. Občianske právo. Všeobecná časť. Šamorín. Heuréka, 2008, s. 333-355. ISBN 978-80-89122-51-6.
- CIRÁK, J.: Európsky a národný rozmer kodifikácie súkromného práva v Slovenskej republike. In: Časopis pro právní vědu a praxi, 2012, roč. XX, č. 1, s. 10-20. ISSN 1210-9123.
- DVOŘÁK, J.: Majetkové společenství manželů. Praha: ASPI Publishing, 2004. 275 s. ISBN 80-86395-70-7.
- ELIÁŠ, K.: Občanský zákoník a postmoderní myšlení v Česku. In: LAZAR, J., BLAHO P. Základné zásady súkromného práva v zjednotenej Európe. IX. Lubyho právnické dni. Medzinárodná vedecká konferencia. Smolenice 20. - 21. september 2007. Bratislava: IURA EDITION, 2007, s.283-298. ISBN 978-80-8078-184-2.
- HRUŠÁKOVÁ, M. – MATES, P.: K některým otázkam nové úpravy majetkového práva manželů. In: Právo a zákonost, 1992, roč. 40, č. 3, s. 180 -184. ISSN 1210-0900.
- HRUŠÁKOVÁ, M. - KRÁLÍČKOVÁ, Z.: ČESKÉ RODINNÉ PRÁVO. BRNO: MU, 1998. 384 S. ISBN 80-210-2706-1.
- KNAPP, V.: Učebnica občianskeho a rodinného práva. 3. zväzok. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954. 194 s.
- KRÁLÍČKOVÁ, Z.: Autonomie vôle v rodinném právu v česko-italském porovnání. Brno: MU, 2003. 264 s. ISBN 80-210-3093-3.
- KRÁLÍČKOVÁ, Z.: Manželské majetkové právo: ius cogens versus ius dispositivum. In: Občianske právo – miesto a význam diela profesorov Plankovcov. 1. vydanie. Bratislava: VO PraF UK, 2009, s. 114 -126. ISBN 978-80-7160-280-4.
- KRÁLÍČKOVÁ, Z.: Smlouvy mezi snoubenci, manžely a rozvedenými manžely. In: Rodina a právo, 2004, roč. 6, č. 6, s.8-11. ISSN 1212-866X.
- KRÁLÍČKOVÁ, Z.: Předmanželská smlouva de lege lata a rekodifikace českého rodinného práva. In: Právní rozhledy, 2003, roč. 11, č. 6, s. 263-270. ISSN1210- 6410.
- KRATOCHVÍL, Z.: Nové občianske právo. Praha: Orbis, 1965. 746 s.
- KUBÍČKOVÁ, G.: K navrhovanej úprave spoločenstva majetkových práv manželov. In: LAZAR, J. Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 2008, s. 188 – 195. ISBN 978-80-88931-88-1.
- LACLAVÍKOVÁ, M.: Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi. Bratislava: VEDA, 2010. 321s. ISBN 978-80-224-1142-4.
- LAZAR, J.: Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 2008. ISBN 978-80-88931-88-1.
- MURÁNSKA, J.: Manželské majetkové právo vo svetle rekodifikácie súkromného práva v Slovenskej a Českej republike. In: HURDÍK, J., LAVICKÝ, P., VALDHAUS, J.(eds.). Zborník z medzinárodnej konferencie DNY PRÁVA 2014 – DAYS OF LAW 2014. Časť I. Soukromé právo a civilní proces v dynamice vývoje. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s.269-292. ISBN 978-80-210-7897-0. Dostupné na internete: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2014/soukrome_pravo.pdf.

³⁸ ELIÁŠ, K. Občanský zákoník a postmoderní myšlení v Česku, s. 288.

MURÁNSKA, J. Základy právnej úpravy manželských majetkových vzťahov v Európe. In *Notitiae Novae Facultatis Iuridicae*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2010-2011, roč. XVI, s. 259 – 267. ISBN 978-80-7380-494-7.

ŠOŠKOVÁ, I.: Koakvizícia a zákonné majetkové spoločenstvo - historickoprávna analýza vývoja majetkových vzťahov medzi manželmi v Československu. In: *Štát a právo: odborný-teoretický časopis pre otázky vedy o štáte a práve v Slovenskej republike*. Bratislava: Občianske združenie Štát a právo, 2015, Roč., č. 1 (2015), s. 17-36. ISSN 1339-7753.

ŠOŠKOVÁ, I.: Niekoľko poznámok k úprave manželskoprávných pomerov na území Slovenska pri vzniku 1. ČSR. In: *Štát a právo v letech 1848 - 1918 ve středoevropském kontextu : sborník příspěvků z mezinárodní konference, konané v Bratislavě 1.- 2. června 2006* (eds. Ladislav Vojáček, Karel Schelle.) Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva a Katedra dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 2007. s. 248-257. ISBN 978-80-969332-9-7.

ŠOŠKOVÁ, I.: Podmienky vzniku a charakteristika zákonného majetkového spoločenstva podľa Zákona o rodinnom práve z roku 1949. In: *Právo v priestore a čase: zborník venovaný jubileu prof. JUDr. Jozefa Beňu, CSc.* Bratislava : Atticum, 2014. s. 251-269. ISBN 978-80-97138-6-5.

ŠOŠKOVÁ, I.: Tvorba nového československého rodinného práva v období tzv. právnickej dvojročnice 1948-1950. In: *Dny práva - 2009 - Days of Law: 3. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity: sborník příspěvků* (eds. David Sehnálek et al.). Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2009. s. 2711-2726. ISBN 978-80-210-4990-1. Dostupné na: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/sbornik/sbornik.pdf.

VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Slovenské právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 456 s. ISBN 978-80-7380-494-7.

WAGNER, A.: Nad současnou úpravou majetkových vztahů mezi manžely. In: *Právník*, 1970, č.9, s.778 -801. ISSN 0231-6625.

Kontaktné údaje:

JUDr. Jana Muránska, PhD.
janamuranska@hotmail.com
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela
Komenského 20
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika

NÁHRADA ŠKODY NA POZEMCÍCH A ROSTLINSTVU

Ivana Průchová

Masarykova univerzita, Právnická fakulta

Abstract: The paper deals with the system of compensation for damage to land and vegetation after the recodification of private law in the Czech Republic. Attention is also paid to related legislation in the Civil Code and statutory regulations.

Abstrakt: Příspěvek se zabývá systémem náhrady škody na pozemcích a rostlinstvu po rekodifikaci soukromého práva v České republice. Pozornost je věnována i vztahu právní úpravy v občanském zákoníku a veřejnoprávních předpisech.

Key words: Land damage, damages, vegetation

Klíčová slova: Pozemek, škoda, náhrada škody, rostlinstvo.

OBECNÁ VÝCHODISKA

Pro účely úvah o právním režimu náhrad škod na pozemcích a rostlinstvu¹ je účelné uvést, že východiskem pro ně je systém právní úpravy závazků z deliktů v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“, „občanský zákoník“ ev. „nový“ občanský zákoník). Ten není ryze diskontinuální, neboť v určitých hlediscích navazuje na dosavadní právní úpravu, v mnohém však přináší – a to jak v obecné rovině, tak ve vztahu k náhradě škody na vybraných objektech nové instituty a konstrukce,² které ovlivní aplikační praxi. Tento závěr se týká i problematiky náhrady škody na pozemcích a rostlinstvu, a proto se jeví vhodné jim věnovat pozornost. I nadále je samozřejmě pro případy náhrady škody na pozemcích a rostlinstvu třeba vycházet z toho, že jde o objekty, které jsou nejen majetkově přisvojitelné, ale svojí povahou představují i významnou složku životního prostředí a prostřednictvím institutu náhrady škody na nich dochází i k náhradě majetkové újmy na životním prostředí. Z tohoto důvodu představuje institut náhrady škody na pozemcích a rostlinstvu významný soukromoprávní prostředek ochrany životního prostředí. Zároveň je však třeba zdůraznit, že jde o prostředek s limity vyplývajícími právě z jeho soukromoprávní podstaty, doplňující ostatní – veřejnoprávní - nástroje k nápravě újem (a to jak všech – jak majetkových, tak nemajetkových) na životním prostředí, neboť soukromoprávní úprava závazků z deliktů nemůže působit izolovaně od jiných odpovědnostních systémů.

Dalším problémem, na který je třeba již v úvodu poukázat, je skutečnost, že institut náhrady škody - a to i ve vztahu k námi sledovanému objektu, kterým jsou pozemky a rostlinstvo - je upraven i v jiných – zejména veřejnoprávních předpisech. A dále na to, že ani po téměř dvou letech účinnosti „nového“ občanského zákoníku nedošlo v těchto jiných předpisech českého právního řádu k důslednému terminologickému sjednocení a tyto jiné právní obsahují, používají pojmy „odpovědnost za škodu“, „povinnost k náhradě škody“, „povinnost nahradit škodu“. Kromě terminologických rozdílů však obsahují i některé obsahově odlišné konstrukce. Pro tyto případy je třeba z hlediska interpretačního vyjít z přechodného ustanovení § 3029 odst. 2 OZ. Podle něho „nestanoví-li tento zákon (rozuměj OZ) něco jiného, nejsou dotčena ustanovení právních předpisů z oboru práva veřejného, jakož i ustanovení právních předpisů upravujících zvláštní soukromá

¹ Pojem rostlinstvo, který nahradil pojem „porosty“, který obsahoval „starý“ občanský zákoník, není výslovně v občanském zákoníku vymezen – a ani to zřejmě není nutné. Je nepochybné, že rostlinstvem jsou jak trvalé, tak dočasné porosty.

² Tento příspěvek vychází z a navazuje na závěry autorky obsažené v kapitole Průchová, Ivana: Odpovědnost občanskoprávní in Jančářová, Ilona, Bahýlová, Lenka, Pekárek, Milan, Průchová, Ivana, Vomáčka, Vojtěch. Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy, Acta Universitatis Brunensis, Iuridica No 461, Brno, Masarykova Univerzita, 2013, s. 188 až 237, ISBN 978-80-210-6594-9, 345 s.

práva“. Zfetele hodné je pro futuro ustanovení § 9 odst. 2 OZ, podle něhož se mimo jiné soukromá práva majetkové povahy řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy.

SYSTEM PRAVNÍ ÚPRAVY ZÁVAZKŮ Z DELIKTŮ V OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

Právní úprava závazků z deliktů je obsažena částí čtvrté hlavě III. OZ. Na rozdíl od zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „zák. č. 40/1964“ nebo „starý občanský zákoník“) řeší výslovně nový občanský zákoník vedle povinnosti k náhradě škody porušením zákona i povinnost k náhradě škody porušením smlouvy. Ve vztahu k povinnosti k náhradě škody, a to i na pozemcích a rostlinstvu, je významné i ustanovení, týkající se povinnosti nahradit škodu, ke které dojde úmyslným porušením dobrých mravů. „Nový“ občanský zákoník vychází z toho, že základní skutkovou podstatou je subjektivní povinnost nahradit škodu. Zavinění jako předpoklad vzniku povinnosti nahradit škodu porušením zákonné povinnosti zakotvuje výslovně ustanovení § 2911 OZ, které upravuje tzv. domněnku nedbalosti. Navazující ustanovení § 2912 OZ pak rozlišuje mezi „obecnou“ zákonnou domněnkou nedbalosti, která se týká „obecně“ každého škůdce a „zvláštní“ úpravu zákonné domněnky nedbalosti, která se týká osob se „zvláštními znaky“ v podobě zvláštních znalostí, dovedností, pečlivosti, která dá tato osoba najevo nebo zaváže-li se k činnosti, k níž je zvláštní znalostí, dovedností nebo pečlivostí zapotřebí, pokud tyto neuplatní. Zavinění ve formě úmyslu je předpokladem povinnosti k náhradě škody porušením dobrých mravů.

Povinnost k náhradě škody bez ohledu na zavinění přichází v úvahu podle § 2895 OZ v případech stanovených zvlášť zákonem. Tímto zákonem může být jak samotný občanský zákoník, tak eventuálně jiný zákon. Za významnou změnu zakotvenou v novém občanském zákoníku ve vztahu k úvahám o povinnosti k náhradě škody na pozemcích (a tím i na rostlinstvu, které je jeho součástí) je třeba považovat možnost vzdání se práva domáhat se náhrady škody zakotvené v § 2897 OZ, který se týká výslovně a toliko případů škod vzniklých na pozemcích. Bude-li vzdání se práva domáhat se náhrady škody na pozemku zapsáno do veřejného seznamu (katastru nemovitostí), bude působit i proti pozdějším vlastníkům. Stejně jako „starý“ občanský zákoník (§ 420a zák. č. 40/1964 Sb.), tak i „nový“ občanský zákoník obsahuje skutkovou podstatu povinnosti nahradit škodu z provozní činnosti. Na rozdíl od předchozí právní úpravy, kdy byl tento případ povinnosti k náhradě škody systematicky řazen mezi „obecné“ skutkové podstaty, ji nový občanský zákoník řadí mezi speciální skutkové podstaty. Upravena je v § 2924 OZ pod názvem „škoda z provozní činnosti“. Její využitelnost pro případy škod na pozemcích a rostlinstvu je nepochybná. Stejně jako dosud se jedná o povinnost k náhradě škody bez ohledu na zavinění. Ve srovnání s předchozí právní úpravou vykazuje několik zásadních odlišností. První spočívá v tom, že škůdcem může být pouze ten, kdo provozuje závod nebo jiné zařízení toliko k výdělečné činnosti, což představuje zúžení kruhu potenciálních škůdců. Tato změna vyvolává určité diskusní otázky. Je totiž zřejmé, že i nevýdělečné činnosti mohou mít povahu „provozní činnosti“ a pak je otázkou, zda tato koncepce není oslabením pozice potenciálních poškozených. V této souvislosti se nabízí úvaha, zda je tento problém ve vztahu k náhradě škody na pozemcích a rostlinstvu „lehce“ překlenutelný odkazem na možnost aplikace § 2926 OZ, upravující náhradu škody na nemovité věci (blíže viz dále). Významnou změnou ve vztahu k povinnosti nahradit škodu z provozní činnosti je konstrukce liberace. Nově je liberace postavena na prokázání ze strany škůdce, že vynaložil „veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat“, aby ke škodě nedošlo. Na rozdíl od právní úpravy liberace dle § 420a odst. 3 zák. č. 40/1964 Sb. se škůdce bude moct liberovat i za situace, kdy škoda bude mít původ v provozní činnosti. Lze rozumět tomu, že zákonodárce důsledněji diferencovat mezi škodami způsobenými „běžnou výdělečnou provozní činností“ na straně jedné a škodami způsobenými „provozem zvlášť nebezpečným“ na straně druhé (blíže ke škodám způsobeným provozem zvlášť nebezpečným dále),³ nicméně lze mít za to, že právní úprava v novém občanském zákoníku bude klást zvýšené nároky na judikatorní závěry ve vztahu k výkladu pojmu „veškerá péče, kterou lze rozumně požadovat“. Dalším rozdílem nové úpravy povinnosti k náhradě škody způsobené provozní činností je skutečnost, že na rozdíl od § 420a odst. 2 písm. c)

³ Blíže viz např. ADAMOVI, Hana. Odpovědnost za škodu způsobenou provozní činností dle stávajícího a nového občanského zákoníku, in: sborník Odpovědnost v právu životního prostředí, ISBN 978-80-210-6037-1, s. 41 a násl.

zák. č. 40/1964 Sb. nezahrnuje povinnosť k náhrade škody spôsobenou „oprávneným provádzaním alebo zajišťovaním prací, jimiž je spôsobená škoda na nemovitosti alebo mu je podstatne ztížená alebo znemožnené užívanie nemovitosti“. Již na tomto mieste je treba uviesť, že to však neznamená, že by nový občanský zákoník túto „skutkovú podstatu“ neobsahoval, a to v již jednou výše zmienenom ustanovení § 2926 OZ (škoda na nemovité veci).

Další skutkovú podstatu záväzku z deliktu predstavuje povinnosť k náhrade škody spôsobenej provozom zvlášť nebezpečným je upravená § 2925 OZ. Jde o zvláštny prípad povinnosti k náhrade škody bez ohľadu na zavinění. Liberace přichází v úvahu dle § 2925 odst. 1 druhá věta v úvahu pouze v případě, že škůdce prokáže, že škoda byla způsobena zvnějšku vyšší mocí nebo že ji způsobilo vlastní jednání poškozeného nebo neodvratitelné jednání třetí osoby. Aplikační praxe se bude muset vypořádat s výkladem pojmu „provoz zvlášť nebezpečný“. Východiskem bude konstrukce vyvratitelné domněnky obsažené v § 2925 odst. 3 OZ, podle níž je „provoz je zvlášť nebezpečný, pokud se provozuje továrním způsobem nebo – a to považujeme za zvlášť významné – pokud se při něm používá výbušná nebo podobně nebezpečná látka nebo se s takovou látkou nakládá“. Vyjít bude možné i z dosavadní judikatury a doktrinálních výkladů.⁴ Ve vztahu ke škodám pozemcích a porostech lze mít i za to, že při výkladu pojmu „provoz zvlášť nebezpečný“ mohou sehrát roli i některé veřejnoprávní předpisy, které např. regulují aktivity mimořádně „rizikové“ pro jejich možné negativní vlivy na okolí, jmenovitě na životní prostředí⁵. Ve vztahu k povinnosti k náhrade škody způsobenej provozem zvlášť nebezpečným je třeba poukázat na ustanovení § 2925 OZ, které se týká problému s prokázáním příčinné souvislosti. Zakotvuje pravidlo, podle něhož může soud v případě, že je z okolností zřejmé, že provoz zvlášť nebezpečný významně zvýšil riziko nebezpečného vzniku škody, ačkoli lze důvodně poukázat i na jiné možné příčiny, zavázat provozovatele k náhrade škody v rozsahu, který odpovídá pravděpodobnosti způsobení škody provozem. Tato ustanovení bude v aplikační praxi využíváno např. ve vztahu k náhrade škody na lesních porostech způsobených imisemi z většího počtu zdrojů znečištění.

Povinnosť k náhrade škody na nemovité věci predstavuje „novou“ samostatne upravenou zvláštnu skutkovú podstatu povinnosti k náhrade škody na nemovité věci. Dopadá tedy i - a je možno tvrdiť, že ve většině případů – náhrady škod na pozemcích a rostlinstvu. Novou je však spíše co do jejího „vyčlenění“, než co do svého do svého obsahu. Jak bylo uvedeno již výše, svojí konstrukcí se velmi „podobá“ § 420a odst. 2 písm. c) zák. „starého“ občanského zákoníku. Důvodová zpráva k „novému“ občanskému zákoníku se odvolává na inspiraci vládním návrhem občanského zákoníku z roku 1937. Je třeba zdůraznit, že tato skutková podstata se týká „všech“ případů oprávněného provádění nebo zajišťování prací. Znamená to tedy, že dopadá jak na činnosti výdělečné, tak nevýdělečné? Otázkou je, zda za klad této právní normy lze považovat i to, že je konstruována na principu absolutní objektivní povinnosti k náhrade škody, tedy bez možnosti liberace. Konečně je vhodné ve vztahu k této skutkové podstatě zdůraznit, že ve svých důsledcích bude týkat i případů, kdy nebude třeba naplnit znak protiprávnosti, kdy povinnosť k náhrade škody bude mít i subjekt, provádějící či zajišťující „oprávněně“ práce aniž porušil nějakou právní povinnosť. Ledaže bychom za porušenie povinnosti považovali již samotný fakt poškození nemovitosti – tedy i pozemku a rostlinstva na něm - v souvislosti s výkonem oprávněné práce. O tom, že aplikace této skutkové podstaty bude vyvolávat problémy, svědčí i diskuse na téma, zda se skutečně jedná o povinnosť k náhrade škody bez ohľadu na zavinění, neboť tak výslovně z dikce cit. ustanovení nevyplývá, což je v rozporu s obsahem § 2895 OZ, podle něhož povinnosť k náhrade škody bez ohľadu na zavinění přichází v úvahu v případech stanovených zvlášť zákonem. Osobně se kloním k závěru (a i ten je prezentován v odborné literatuře⁶), že povinnosť k náhrade škody na nemovité věci – tedy i na pozemcích a rostlinstvu – je koncipována jako povinnosť za škodu bez ohľadu za

⁴ Srov např. PRŮCHOVÁ, Ivana: K pojmu provoz zvlášť nebezpečný v environmentálních souvislostech, in Odpovědnost v právu životního prostředí, sborník Odpovědnost v právu životního prostředí, ISBN 978-80-210-6037-1, s. 58 a násl. a literatura v tomto příspěvku uvedená, ADAMOVIČ, Hana: Odpovědnost za škodu způsobenou provozní činností dle stávajícího a nového občanského zákoníku, sborník Odpovědnost v právu životního prostředí, ISBN 978-80-210-6037-1, s. 41 a násl.

⁵ např. zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci, zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií

⁶ Srov. např. VOJTEK, Petr. In Švestka, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1012 až 1013, ISBN 978-80-7478-630-3, s. 1516.

zavinění. Stejně jako dle „starého“ občanského zákoníku jde o objektivní povinnost k náhradě škody s možností liberace rovněž v případě závazku k náhradě škody způsobené provozem dopravních prostředků dle § 2927 a násl. OZ. Ve vztahu ke škodám na pozemcích a rostlinstvu si lze představit situace, kdy při střetu dopravních prostředků dojde i ke způsobení škody „na okolí“, tedy i na pozemku a rostlinstvu.

Relevantní ve vztahu ke škodám na pozemcích a rostlinstvu je rovněž povinnost k náhradě škody dle § 2938 OZ, k níž dojde zřícením budovy nebo odloučením její části v důsledku vady budovy nebo nedostatečného udržování budovy. Povinným k náhradě škody je její vlastník, společně a nerozdílně s ním předešlý vlastník, má-li škoda příčinu v nedostatku vzniklém za trvání vlastnického práva předešlého vlastníka, na nějž právního nástupce neupozornil, a došlo-li ke škodě do roka od zániku jeho vlastnického práva. Tato konstrukce se neuplatní, pokud se jedná o takový nedostatek, o kterém nástupce musel vědět. V celém spektru v úvahu přicházejících škod v důsledku zřícení budovy mohou jistě sehrávat významnou roli škody na pozemcích a jejich součástech, tedy i na rostlinstvu. Pouze pro úplnost je vhodné zdůraznit, že pojem budova by měl být aplikační praxí vykládán ne toliko ve smyslu legální definice budovy obsažené v katastrálním zákoně, který jej vymezuje pro účely evidování budov v katastru nemovitostí, ale šířeji. Je s podivem, že v tomto smyslu nebyla převzata dikce vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937, který pamatoval i na škody způsobené zřícením i jiných staveb.

NÁHRADA ŠKODY NA POZEMCÍCH A POROSTECH VE SVĚTLE JINÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

I nadále je po rekodifikaci soukromého práva třeba počítat s tím, určitá specifika okolností vzniku škod (majetkových újem) obecně – eventuálně ve vztahu k vybraným objektům zvláště - budou natolik specifická, že si vyžádají v některých aspektech odlišnou úpravu od právní úpravy obsažené v občanském zákoníku. Tak jako za působnosti „starého“ občanského zákoníku budou tato specifika obsahovat zejména veřejnoprávní předpisy, jejichž hlavním účelem a cílem bude regulace společenských vztahů souvisejících především se specifickými lidskými aktivitami či s právním režimem specifických objektů. Právní normy, které upravují režim náhrad škod, jsou speciálními normami soukromoprávními. Občanský zákoník se pro vypořádání těchto škod použije subsidiárně. Z hlediska vztahu k náhradě na škody na pozemcích a rostlinstvu je třeba si uvědomit, že některé režimy těchto speciálně upravených povinností k náhradě škody na ně dopadají společně s dalšími potenciálně ohrožitelnými objekty, některé naopak cílí přímo na škody na nemovitostech – a v rámci nich na pozemky a tím i jejich součásti, jimiž je rostlinstvo. Některé se dokonce týkají výslovně rostlinstva. Byť, jak bylo uvedeno již výše, používají jiné pojmosloví – nejčastěji „porost“ či „trvalý porost“.

K těmto speciálním právním režimům náleží povinnost k náhradě tzv. důlních škod, které jsou upraveny v 36 a 37 zák. č. 44/1988 Sb., o využívání nerostného bohatství, ve znění pozdějších předpisů. U nich je odůvodněné, aby i do budoucna jejich specifika byla řešena předpisy z oblasti horního práva. Stejně je tomu i v případě odpovědnosti za jaderné škody, které jsou nyní upraveny v rámci zák. č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon), ve znění pozdějších předpisů. V souvislosti s přípravou nového atomového zákona v České republice se počítá o „vyčlenění právní úpravy odpovědnosti za jaderné škody do samostatného zákona.

Za zcela specifickou skupinu škod působených na okolí – a jmenovitě právě s důrazem na škody na rostlinstvu (porostech) případně pozemcích je třeba zařadit zvláštní režimy povinnosti k náhradě škod působených – dikcí veřejnoprávních předpisů - živočichy a zvěří, jejichž specifika jsou rovněž upravena ve speciálních předpisech a občanský zákoník se na jejich vypořádání použije subsidiárně. Za nejpropracovanější lze považovat právní režim náhrady škod způsobených zvěří podle § 52 odst. 1 písm. b) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti škoda, kterou způsobila zvěř v honitbě na honebních pozemcích nebo na polních plodinách dosud nesklizených, vinné révě, ovocných kulturách nebo na lesních porostech. Speciální režim platí podle § 56 odst. 3 zákona o myslivosti pro škody způsobené zvěří, která unikla z obory. I za ni odpovídá uživatel obory. Povinnosti k náhradě se však zprostí, prokáže-li, že uniknutí zvěře bylo umožněno poškozením ohrazení obory neodvratitelnou událostí nebo osobou, za niž uživatel obory neodpovídá. Zákonodárce klade důraz i na preventivní chování vlastníka, případně nájemce honebního pozemku ve směru uložení mu preventivní povinnosti činit přiměřená opatření k zabránění škod působených zvěří. Dále zákon o myslivosti obsahuje v § 54 poměrně rozsáhlý výčet škod, které ač způsobené

zvěří, se nehradí. Jde o škody způsobené na nehonebních pozemcích, na vinné révě neošetřené proti škodám způsobených zvěří, na neoplocených květinových školkách nebo ovocných a zelinářských zahradách, na stromořadí a jednotlivé rostoucích stromech, jakož i na vysokocenných plodinách. Rovněž se nehradí škody způsobené na zemědělských plodinách nesklizených v agrotechnických lhůtách a škody na zemědělských plodinách uskladněných na honebních pozemcích, pokud osoba, která plodiny uskladnila, neprovedla zároveň opatření za účelem účinné ochrany proti škodám působením zvěří. Náhrada škody v souvislosti s působením živočichů na okolí a tím i na rostlinstvu přichází v úvahu dle zák. č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, ve znění pozdějších předpisů. Předmětem náhrady škody jsou dle jeho ustanovení § 4 mimo jiné škody na nesklizených polních plodinách a trvalých porostech. Za škodu způsobenou v režimu tohoto zákona odpovídá stát.

Ve vztahu ke škodám na pozemcích a rostlinstvu a jejich náhradám je relevantních celá řada ustanovení právních předpisů, které upravují institut vstupu na cizí pozemky. Ač se jedná o různorodé případy vstupů, lze je rozdělit do relativně sourodých skupin, pro něž jsou pak i do určité míry specifické režimy náhrady škody. Do první skupiny lze zařadit případy vstupu, které se týká provádění udržovacích a jiných prací na cizích pozemcích sousedících s pozemky, na nichž je provozována určitá specifická činnost. Do této skupiny náleží např. oprávnění vstupu podle zákona č. 266/1994 Sb. o drahách (§ 9 odst. 2), zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích (§ 34), zákona č. 49/1997 Sb., o civilním letectví (§ 42), zákona č. 458/2000 Sb., energetického zákona (§ 24, § 57) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách (§ 49, § 51, § 60 odst.) zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství (§ 11 odst. 8). Do této první skupiny lze zařadit i právo vstupu podle ustanovení § 1021 a 1022 OZ a právo vstupu dle § 141 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). Do druhé skupiny je možno zařadit případy vstupu osob oprávněných k provádění péče o pozemky osobami odlišnými od jejich vlastníka či jiných oprávněných. Do této skupiny patří např. vstup za účelem péče o pozemky dle zákona o ochraně přírody a krajiny (§ 69) nebo vstup za účelem realizace nápravných opatření dle vodního zákona (§ 42). Do třetí skupiny náleží oprávnění vstupu úředních osob (pracovníků orgánů). Jako příklad lze uvést např. oprávnění vstupu dle zákona o ochraně přírody a krajiny (§ 61 odst. 2), zákona o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa (§ 7). Za škodu, kterou tyto osoby způsobí při výkonu veřejnoprávního oprávnění, odpovídá stát, což vyplývá z příslušných ustanovení zvláštních předpisů.

ZÁVĚR

Z výše uvedeného vyplývá, že právní režim náhrady škody na pozemcích a rostlinstvu se bude nadále vycházet nejen z občanského zákoníku, ale i z jiných právních předpisů, vůči nimž bude občanský zákoník působit subsidiárně. Tento způsob řešení specifických situací je zcela namístě. Co je však třeba de lege ferenda zvážit, je revize pojmosloví obsaženého v jiných právních předpisech a dále odůvodněnost specifík oproti občanskému zákoníku.

Použitá literatura:

ADAMOVÁ, Hana. Odpovědnost za škodu způsobenou provozní činností dle stávajícího a nového občanského zákoníku, in: sborník Odpovědnost v právu životního prostředí, ISBN 978-80-210-6037-1, s. 41 a násl.

Jančářová, Ilona, Bahýlová, Lenka, Pekárek, Milan, Průchová, Ivana, Vomáčka, Vojtěch. Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy, Acta Universitatis Brunensis, Iuridica No 461, Brno, Masarykova Univerzita, 2013, s. 188 až 237, ISBN 978-80-210-6594-9, 345 s.

PRŮCHOVÁ, Ivana: K pojmu provoz zvlášť nebezpečný v environmentálních souvislostech, in: Odpovědnost v právu životního prostředí, sborník Odpovědnost v právu životního prostředí, ISBN 978-80-210-6037-1, s. 58 a násl

Švestka, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1012 až 1013, ISBN 978-80-7478-630-3, s.1516.

Kontaktné údaje:

Doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc.
Právnická fakulta Masarykovy univerzity, ČR
Ivana. Průchova@law.muni.cz

K VÝKLADU NOVÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ V ČR NA NĚKTERÝCH PŘÍKLADECH ZE SOUDNÍ PRAXE

Renáta Šínová

Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta

Abstract: In the Czech Republic there the recodification of private law was finished in 2012. New acts, especially the New Civil Code no 89/2012 Coll. entered into force on the 1st of January 2014. But not always, as we can see now in the praxis, the legislator was correctly understood or respected. The article brings some examples of wrongful application of the new regulation caused in the majority by incorrect interpretation which is, unfortunately, in essential discrepancy with the goal of the legislator.

Abstrakt: Rekodifikace soukromého práva byla v České republice dokončena již téměř před čtyřmi lety (nové předpisy hmotného práva se objevily ve Sbírce zákonů v březnu 2012), nyní máme za sebou také již dva roky jejich účinnosti. Ne vždy se však nová právní úprava v praxi setkává s odpovídajícím pochopením jejího cíle a účelu. Tento příspěvek na několika příkladech poukazuje, jak dochází k mylné intepretaci nové právní úpravy a její aplikaci, která je v přímém rozporu s tím, co zákonodárce zamýšlel a požadoval.

Key words: civil law, civil procedure, Civil code, recodification, divorce, minor child, capacity to act

Klíčové slová: soukromé právo, civilní proces, občanský zákoník, rekodifikace, rozvod, nezletilý, svéprávnost

ÚVODEM

Česká republika je na pomyslné časové čáře rekodifikace hmotného práva¹ „o kousek dále“ než Slovensko. Na jejím území již byla dokončena rekodifikace hmotného soukromého práva a nové právní předpisy představované především zákony č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem (dále jen „OZ“), č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) a zákonem č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Na tyto pak navazovaly předpisy harmonizační, z nichž je třeba připomenout především zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“) a tzv. harmonizační novelizaci zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“), provedenou zákonem č. 293/2013 Sb., jejichž cílem bylo toliko provizorně upravit normy procesního práva tak, aby nové právní normy hmotněprávní mohly být jejich prostřednictvím řádně realizovány. Všechny tyto předpisy nabyly účinnosti dne 1. 1. 2014.

Zpracování nových předpisů je vždy vedeno dobrým záměrem, jehož podstatou je přinést něco nového, něco lepšího. Především výše specifikované kodexy hmotného práva byly připravovány po více než deset let rekodifikační komisí složenou z významných odborníků² a ani největší odpůrci nového soukromého práva nemohou zpochybnit, že příprava nové legislativy těmto lidem, ale i dalším odpovědným osobám, jako byli pracovníci ministerstev, poslanci apod. vzala pomyslný kus života.

Účelem této statě je, s ohledem na téma sekce, ve které byla prezentována, upozornit na několik příkladů, jak česká praxe od 1. 1. 2014 nové předpisy aplikuje, respektive, s jakými přístupy se nové právní předpisy potýkají. Již v úvodu musím podotknout, že jeho účelem nemá být skeptický pohled na celou rekodifikaci soukromého práva, již jsem osobně zastáncem, ale spíše

¹ Naproti tomu v případě práva procesního je „o kousek dále“ Slovensko. V České republice byla prozatím sestavena rekodifikační komise pro nový civilní proces, konkrétní návrhy však doposud předloženy nebyly.

²² Za všechny stačí připomenout jejího předsedu prof. Dr. Karla Eliáše.

pomyslné povzdechnutí nad tým, že ani sebelepší legislatívni zásah není schopen bez současné zásadní změny myšlení společnosti vždy vyřešit všechny problémy, popř. může naopak bez jakéhokoli záměru tak učinit, nové vytvořit.

K PRVNÍMU PROBLÉMU, ANEB JAK JE TO SE SPOLEČNÝM NÁVRHEM NA ROZVOD MANŽELSTVÍ

Česká právní regulace přistoupila novelizací zákona o rodině č. 94/1963 Sb. provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. k rozlišování rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu a rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu.³ Stejně rozlišení zachoval i OZ, který rozvod bez zjišťování příčin rozvratu reguluje v § 757.⁴ OZ z ustanovení § 24a zákona o rodině z roku 1963 převzal jako podmínku rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu také připojení se druhého manžela k návrhu na rozvod podanému prvním z manželů. Nutno podotknout, že toto připojení působilo v praxi mnohdy obtíže, neboť řízení o rozvod manželství bylo za účinnosti „staré“ právní úpravy klasickým sporným řízením ovládaným projednací zásadou, koncentracemi řízení⁵ a kontradiktorním postavením účastníků. V tomto druhu soudnictví je však připojení se k návrhu, respektive dle odpovídající terminologie k žalobě, institutem neznámým. Souhlas žalovaného s podanou žalobou se projevuje buď uzavřením soudního smíru (srov. § 99 OSŘ), nebo uznáním nároku (srov. § 153a OSŘ). Navíc připojení se k návrhu fakticky vede k tomu, že se druhý manžel má připojit na stranu manžela, který podal žalobu na rozvod manželství, mají tedy vlastně v řízení stát oba na stejné straně. Dva žalobce však v případě sporného řízení mít nemůžeme. Proto soudy manželům, kteří žalobu na rozvod podali společně, musely trpělivě objasňovat, že si musí zvolit své procesní role, a to alespoň formálně a jeden z nich musí být v řízení žalobcem a druhý žalovaným, i když se k žalobě vlastně oba „připojují“. To vyvolávalo často i negativní emoce, žádný z manželů, kteří byli ve shodě na ukončení svého manželství rozvodem, se nechtěl stylizovat do role žalovaného.

Při přípravě harmonizačních procesních předpisů byl rozvod s ohledem na svá specifika zařazen do ZŘS.⁶ Koncentrace řízení v prvním stupni či striktní kontradiktornost stran, včetně jejich označení za žalobce a žalovaného, z jeho právní úpravy vymizely.⁷ Zákon o zvláštních řízeních soudních se pokusil jít naproti také výše popsané praxi a ve svém ustanovení § 384 odst. 1

³ Velmi často je pro označení rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu používáno také označení jako rozvod smluvený, dohodnutý či rozvod nesporný. Viz např. HRUŠÁKOVÁ, M. in HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o rodině. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, s. 76. ISBN: ISBN 80-7179-912-2. Tyto pojmy však nejsou zcela přesnými, rozdíl mezi oběma formami rozvodu tkví právě v předmětu dokazování.

⁴ Na rozdíl od ustanovení § 24a zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, obsahuje ustanovení § 757 OZ odlišnost v pojetí rozvratu. Zatímco ustanovení § 24a zákona o rodině bylo založeno na domněnce rozvratu, kdy soud pak dále nezjišťoval příčiny rozvratu, ustanovení § 757 již domněnku rozvratu neobsahuje. Viz rovněž HRUŠÁKOVÁ, M. in HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Praha: C.H.Beck, 2014 s. 457. ISBN 978-80-7400-503-9..

⁵ Koncentrace řízení v prvním stupni je v České republice upravena především v § 114c a § 118b OSŘ, a to v poměrně přísné podobě. Rozhodné skutečnosti mají být v souladu s těmito ustanoveními sděleny a rozhodné důkazy navrženy nejpozději buď do skočení přípravného jednání dle § 114c OSŘ, nebo pokud se toto nekonalo, do skončení prvního jednání ve věci. Blíže k tomu viz např. HAMULÁKOVÁ, K. Zásada koncentrace a její uplatnění v civilním řízení. Praha: Leges, 2010. 116 s. ISBN 978-80-87212-51-6.

⁶ Tento postup z počátku vyvolával řadu otázek. Viz např. WINTEROVÁ, Alena. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). In: Právní rozhledy, 2012, č. 23-24, str. 836-840. Předmětem kritiky bylo především to, že řízení o rozvod manželství je řízením sporným a ZŘS je kodexem soudnictví nesporného. Pro objasnění proto podotýkáme, že ZŘS není pouze kodexem nesporného soudnictví, ale obsahuje v sobě i právní regulaci řízení sporných. Jedná se o řízení, která vykazují výrazné procesní odlišnosti od klasických sporů. Vedle rozvodu manželství a jeho prohlášení za neplatné v případě nedostatků v projevu vůle (srov. § 684 OZ a § 374 ZŘS), se jedná o celou hlavu čtvrtou zvláštní části ZŘS. V ní jsou upravena tzv. jiná řízení, jako je např. soudní prodej zástavy, řízení o umocnění listin, či řízení věcech kapitálového trhu, která fakticky s *iurisdictio voluntaria* nemají nic společného.

⁷ V odvolacím řízení zůstal opravný systém neúplně apelace zachován. K tomu srov. § 397 ZŘS.

umožňuje, aby byl rozvod bez zjišťování příčin rozvratu zahájen společným návrhem manželů. Procesní právo tak, nutno uznat, určitým způsobem „ohýbá“ právo hmotné, neboť § 757 OZ o společném návrhu nehovoří. Na druhou stranu však procesně společný návrh dává smysl a soudu odpadá nadbytečné formální požadování toho, aby jeden z manželů byl vždy navrhovatelem a druhý byl jen „připojovatelem“. Účastenství v řízení o rozvod manželství je v ZŘS dle § 6 odst. 2 a § 385 ZŘS založeno na materiálním pojetí, dva navrhovatelé tedy v řízení nevdají. Nezastupitelnou roli hraje ve věci zřetelně také psychologický aspekt této právní úpravy. Žádný z manželů není v řízení „žalován“. Na společný návrh je navázáno logické ustanovení § 395 ZŘS, které v případě vyhovění společného návrhu zakládá nepřípustnost odvolání proti takovému meritornímu rozhodnutí.

Česká praxe novou možnost zahájení rozvodu společným návrhem poměrně přivítala. Přivítala ji však tak aktivně, že začala hledat extenzivní výklad ustanovení § 384 odst. 2 ZŘS. Ve druhém odstavci ustanovení o zahájení řízení je doslovně uvedeno, že pokud podal „návrh na zahájení řízení jeden z manželů a druhý z manželů se k návrhu připojí, postupuje soud stejně, jako by bylo řízení zahájeno návrhem společným. Připojení se k návrhu je možné odvolat do vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně.“ Dle mého názoru je teleologický výklad tohoto ustanovení zjevný. Jako druhý odstavec ustanovení § 384 ZŘS je nezbytné tuto právní normu interpretovat v kontextu odstavce prvního. Někteří soudci ale vidí věc jinak a za „připojení se k návrhu“ považují každé procesní stanovisko druhého manžela, které vyjadřuje souhlas s rozvodem, a to bez ohledu na to, jakého rozvodu má být dosaženo. Cílem tohoto výkladu je pak rozšíření aplikace ustanovení § 395 ZŘS a znemožnění podat odvolání. Rozsudek, proti kterému není odvolání přípustné, pak může dle § 157 odst. 4 OSŘ obsahovat jen zkrácené odůvodnění. Neboli česká soudní praxe si přes ustanovení § 384 odst. 2 ZŘS našla cestu, jak rozvod manželství, u kterého jsou oba manželé v otázce rozvodu zajedno bez ohledu na to, zda jsou zajedno i v otázkách majetkových či v úpravě poměrů jejich nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, fakticky delegovat do pozice jednoinstančního řízení. Nelze neuznat, že u rozvodu manželství, kdy oba manželé s ukončením manželství rozvodem souhlasí, se jen ve výjimečných případech můžeme setkat s podáním odvolání, mám však za to, že ustanovení § 384 odst. 2 ZŘS k takovému postupu nesměřovalo a takto jej vykládat není možné. Připojení se k návrhu je pojmem toliko § 757 OZ. Jen v těchto intencích také může být využito s odpovídajícími účinky ve sféře procesního práva. Soudy mohou v případě rozvodu dle § 755 OZ, tj. rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu, spíše počítat se vzdáním se práva na podání odvolání, pokud k němu však ze strany obou účastníků nedojde, je bez ohledu na procesní stanovisko manžela, který nepodal návrh na zahájení řízení, odvolání přípustné a jiný postup soudu by byl až na hranici ústavnosti.

SCHVÁLENÍ PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ ZA NEZLETILÉHO, ANEB CO VŠE UŽ NENÍ BĚŽNOU ZÁLEŽITOSTÍ

Jako další z příkladů interpretace zcela neodpovídající úmyslu zákonodárce uvádím aktuální praxi při schvalování právního jednání za nezletilého dle § 898 OZ. Obdobně jako v případě rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu nejde primárně o institut, který by OZ přinesl jako něco nového. Souhlas s právním úkonem nezletilého dříve vycházel z ustanovení § 28 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v souladu s nímž jestliže zákonní zástupci byli povinni též spravovat majetek těch, které zastupují, a nešlo-li o běžnou záležitost, bylo k nakládání s majetkem třeba schválení soudu. Citovaná právní norma občanského zákoníku z roku 1964 byla dle důvodové zprávy k OZ ustanovením, které „v teorii nikdy nebylo zcela jednoznačně přijímáno“⁸, a proto se ustanovení § 898 OZ pokusilo o nápravu. Celá koncepce schvalování právního jednání za nezletilého byla převrácena a dle znění § 898 OZ obecně platí, že rodiče k právnímu jednání, které se týká existujícího i budoucího jmění dítěte nebo jednotlivé součásti tohoto jmění, zásadně potřebují souhlas soudu. Souhlasu není třeba, jen pokud by šlo o běžné záležitosti, nebo sice o záležitosti výjimečné, ale zanedbatelné majetkové hodnoty. Důvodová zpráva pak trochu nadneseně jako příklad této výjimečné záležitosti zanedbatelné hodnoty uvádí „obdarování prosebníka drobnou mincí“.⁹ Pro zpřesnění celé právní regulace pak § 898 OZ obsahuje také demonstrativní výčet právních jednání, ke kterým je souhlasu soudu třeba. Jedná se o *právní jednání, kterým dítě nabývá*

⁸ Viz např. ZUKLÍNOVÁ, M. in ELIÁŠ, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 388. ISBN 978-80-7208-922-2.

⁹ Viz ZUKLÍNOVÁ, M. in ELIÁŠ, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 388. ISBN 978-80-7208-922-2.

nemovitou věcí nebo její část a kterým s ní nakládá, zatěžuje majetek jako celek nebo jeho nikoli nepodstatnou část, nabývá dar, dědictví nebo odkaz nikoli zanedbatelné majetkové hodnoty, nebo takový dar, dědictví nebo odkaz odmítá, nebo takový dar nebo dar představující nikoli nepodstatnou část jeho majetku poskytuje, nebo uzavírá smlouvu zavazující k opětovnému dlouhodobému plnění, smlouvu úvěrovou nebo obdobnou, nebo smlouvu týkající se bydlení, zejména nájmu (§ 898 odst. 2 OZ).

Není pochyb o tom, že cílem OZ bylo podpořit ochranu jmění dítěte, proto také jako obecné pravidlo zavedl povinnost získat pro právní jednání týkající se jmění nezletilého souhlas. Bohužel však česká praxe tuto vyšší míru ochrany vzala tak vážně, že některé návrhy rodičů a požadavky orgánů veřejné moci působí až *ad absurdum*. Např. úřady práce požadují od rodičů nezletilého, kteří za něj chtějí podat žádost o dávku, aby pro podání této žádosti získali souhlas soudu! Stává se proto, že rodiče, kteří pečují o zdravotně postižené dítě a chtějí získat příspěvek na zvláštní pomůcku (motorové vozidlo) dle § 9 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně některých zákonů, musí požádat soud o souhlas s podáním žádosti o tento příspěvek, neboť to úřad práce požaduje. Následně, pokud je jim dávka přiznána, musí soud souhlasit s kupní smlouvou o zakoupení vybraného motorového vozidla a také se zapsáním nezletilého jako vlastníka vozidla do registru silničních vozidel. Nelze nepoznamenat, že podání žádosti u správního úřadu není rozhodně právním jednáním v intencích § 898 OZ a vyjádřit obdiv rodičům, kteří jsou ochotni tímto „martyriem“ souhlasů projít.

Naproti účelu ustanovení § 898 OZ jde pak praxe, která je nyní aplikována, pokud jde o ukončení stavebního spojení nezletilého. Ještě za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964 bylo publikováno rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2912/2008, ze dne 23. 2. 2011, jež výslovně subsumovalo nakládání se stavebním spojením pod neběžné záležitosti dle § 28 občanského zákoníku z roku 1964. Z obavy o postup, který by nebyl v souladu s § 898 OZ obecně požadujícím souhlas soudu ke všemu, a za výjimku pokládajícím jen záležitosti běžné, neumožňují stavební spořitelny bez souhlasu soudu ukončit jakékoli stavební spojení znějící na jméno nezletilého, bez ohledu na to, kolik peněžitých prostředků je na účtu stavebního spojení alokováno. Není tedy žádnou výjimkou, když soud poskytuje souhlas s výpovědí smlouvy o stavebním spojení, kdy na účtu jí odpovídajícím je částka 1 000 Kč. V praxi to pak vypadá tak, že stavební spořitelny poskytují rodičům zpravidla předchystané návrhy na zahájení řízení o schválení právního jednání nezletilého a rodiče následně jako důvod výpovědi stavebního spojení uvádí rekonstrukci dětského pokoje nezletilého. Soudci rodiče do jednací síně ani nenutí a výpovědi schvalují jako „na běžícím pásu“ během pěti minut v jednací síni. Celou absurdní praxi pak zakončuje to, že ve většině případů soud neschvaluje účel, na který mají být prostředky použity, ale do výroku vágně uvádí, že schvaluje jejich výplatu k rukám rodičů. Přitom právě skutečné využití prostředků, které byly na účtu stavebního spojení spořeny, by mělo být předmětem přezkumu soudu. Neboli rodiče musí pro ukončení smlouvy o stavebním spojení podat návrh k soudu, který jim výpověď smlouvy odsouhlasí, naspořenou částku, ať již je jí několik set korun či několik set tisíc korun zpravidla odsouhlasí převést na účet rodiče, a tím soudní ochranu nezletilého končí. Co se s prostředky následně děje, není předmětem tohoto řízení. V rámci paušálně aplikované praxe se pak objevují také překvapivá rozhodnutí výpověď ze stavebního spojení neschvalující z důvodu, že rekonstrukce dětského pokojíčku sdíleného nezletilým a jeho bratrem není v souladu se zájmy nezletilého, neboť takto by z jeho prostředků profitoval i bratr¹⁰, či patové situace, kdy rodiče, kteří několik let spořili na účet stavebního spojení na jméno nezletilého, chtějí peníze využít na koupi nemovité věci, nezletilého však neuvedou jako vlastníka a soud takovou výpověď schválit nemůže, protože prostředky nezletilého jsou využity na koupi majetku pro jiné osoby.

Nahlédneme-li do výše citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu, které jasně za neběžnou záležitost indikuje „předčasné“ ukončení smlouvy o stavebním spojení, kdy na účtu jí odpovídajícím byla naspořena částka ve výši téměř 102 tisíc Kč, a také do důvodové zprávy k OZ, která jasně vymezuje, že výjimku z obecného pravidla požadujícího souhlas soudu k právnímu jednání nezletilého tvoří „.....také zejména smlouvy o stavebním spojení, smlouvy s mobilními operátory apod., kdy jde o smlouvy kontrahované sice za dítě, ale vždy zákonnými zástupci a rovněž povinnosti z nich plní tito zákonní zástupci“¹¹, není pochyb o tom, že praxe se s účelem zákona míjí.

¹⁰ Informace získaná při jednání se zástupci stavebních spořitelny.

¹¹ Viz ZUKLÍNOVÁ, M. in ELIÁŠ, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 388. ISBN 978-80-7208-922-2.

Správný výklad § 898 OZ je nutnosť souhlasu soudu s předčasným ukončením smlouvy o stavebním spoření, které se netýká zanedbatelného jmění dítěte (mizivá naspořená částka) a dále pak naopak nikoli s ukončením smlouvy a výběrem stavebního spoření jako takovým, ale vždy s tím jednáním, kterým mají být naspořené prostředky fakticky využity. Toto právní jednání má být poměřováno v intencích zájmu nezletilého a případně i soudem z důvodu ochrany nezletilého následně i provedeno.

JAK NA TO S VÝROKEM O SVÉPRÁVNOSTI, ANEB SKUTEČNĚ JIŽ NEMÁME ZBAVENÍ SVÉPRÁVNOSTI

Posledním příkladem praktického přístupu, který se rozchází s tím, co zákonodárce novou právní regulací zamýšlel, je postup, který se prosazuje u omezování svéprávnosti. OZ vychází ve své koncepci svéprávnosti plně v souladu s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením¹² a rozhodnutími ESLP¹³ z premisy, že omezení svéprávnosti představuje *ultima ratio* a je možné k němu přistoupit jen, pokud není možné využít některé z nově regulovaných podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat.¹⁴ Zbavení svéprávnosti je nepřípustné.

V souladu s § 55 OZ může soud do svéprávnosti člověka zasáhnout svým rozhodnutím jen, je-li to v zájmu tohoto člověka, jen po jeho zhlédnutí a s plným uznáním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Omezit svéprávnost je možné jen pokud člověku jinak hrozí závažná újma a vzhledem k jeho zájmům mírnější opatření nepostačuje. Jako jeden z alternativních postupů přichází dle § 465 a násl. OZ a § 39 ZŘS v úvahu také jmenování opatrovníka bez současného omezení svéprávnosti. Ochrana člověka je pak dále zákonem textem zdůrazněna časovou hranicí omezení svéprávnosti v § 59 OZ, jež ukládá soudu fakticky povinnost každé tři roky své rozhodnutí o omezení svéprávnosti přezkoumat. Omezení svéprávnosti má být konkrétní, soudy mají ve svém výroku o omezení svéprávnosti přesně vymezit oblasti, ve kterých může člověku vzniknout újma.

Konečně poukážme na § 65 OZ, který i přes existující omezení svéprávnosti právní jednání člověka, který není plně svéprávný, považuje za platné, ledaže toto právní jednání působí tomu, kdo jej učinil újmu. Ke konvalidaci případné neplatnosti právního jednání může dojít také v případě, že toto právní jednání opatrovník následně schválil.

Z právní regulace OZ je zjevné, že tento směřoval k naprostému odklonu od praxe existující na území ČR v období totality.¹⁵ Vycházel ze zřejmého předpokladu výrazného snížení počtu osob, do jejichž svéprávnosti bude soudním rozhodnutím zasaženo. Těmito osobami mají být pouze ty, kterým jejich jednání může způsobit faktickou újmu. Člověk, který trpí duševní poruchou ne zcela přechodného rázu tak závažného charakteru, že mu znemožňuje zcela právně jednat, neumí se podepsat, verbálně nekomunikuje, sám nikam nevychází a je i v rámci svých běžných i dalších činností zcela odkázán na péči třetí osoby, nemá být ve svéprávnosti zpravidla omezen, neboť tomuto žádná újma zpravidla nehrozí. Takovéto osoby obvykle neznají vůbec hodnotu peněz, nejsou schopny počítat, díky celodenní péči jiné osoby nemožou být ani zneužity jejich doklady či vedeny jejich ruce k podpisu smluv, jejichž obsah nemožou chápat. U těchto osob nebylo zjevně cílem OZ vytvářet několikastránkové výčty právních jednání, ve kterých jsou omezovány, ale naopak řešení jejich situace mírnějším opatřením, ideálně jmenováním opatrovníka bez omezení svéprávnosti. Totéž platí např. i pro osoby ve stavu vegetativního kómatu.

Soudní praxe však po nabytí účinnosti OZ publikovala rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 24 Co 193/2014, ze dne 9. 6. 2014, v souladu s jehož právní větou „*člověka, který zcela postrádá rozpoznávací a ovládací složku svého jednání a který bez cizí pomoci není schopen jakéhokoliv právního jednání v žádné oblasti svého života, je možné omezit ve svéprávnosti tak, že*

¹² Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10/2010 Sb.m.s., o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

¹³ Jmenujme alespoň rozsudek ESLP ze dne 27. 3. 2008, 44009/05, Shrukaturov proti Rusku, rozsudek ESLP ze dne 13. 10. 2009, 36500/05, Salontaji-Drobnjak proti Srbsku, rozsudek ESLP ze dne 12. 2. 2012, 13469/06, D. D. proti Litvě, rozsudek ESLP ze dne 22. 11. 2012, 23419/07, Sýkora proti ČR, rozsudek ESLP ze dne 17. 1. 2012, 36760/06, Stanev proti Bulharsku.

¹⁴ Předběžné prohlášení, smlouva o nápomoci a zastoupení členem domácnosti. Srov. § 38 a násl. OZ.

¹⁵ To ostatně výslovně proklamuje i důvodová zpráva k OZ. Viz ELIÁŠ K. in ELIÁŠ, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 388. ISBN 978-80-7208-922-2.

nemůže samostatně právně jednat v žádných záležitostech s výjimkou běžných záležitostí každodenního života.“ Tento judikát pak ovlivnil desítky výroků soudních rozhodnutí. Vedl k tomu, že v rámci přezkumu rozhodnutí o způsobilosti k právním úkonům vydaného za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964, jež musí být v důsledku přijetí OZ a časové limitace zásahu do svéprávnosti proveden, byl rozsudek o zbavení způsobilosti k právním úkonům nahrazen rozsudkem o obsahu přesně v duchu citovaného rozhodnutí. Nejen, že tak nedochází k předpokládanému počtu snížení osob, jejichž svéprávnost byla soudně regulována, ale fakticky jsou tyto osoby i přes zcela odlišné jazykové znění OZ svéprávnosti zbaveny.

V důsledku praktické nemožnosti zvládnout přezkum svéprávnosti velkého počtu osob je také v rámci technické novelizace OZ, jež má být první změnou nového kodexu, také navrhováno prodloužení maximální doby trvání omezení svéprávnosti bez dalšího soudního zásahu na pět let.¹⁶ Bohužel tedy při srovnání toho, co bylo cílem a účelem nové právní regulace, tj. snížení soudních zásahů do svéprávnosti, využívání alternativních řešení a častý přezkum soudů, a směru, kam se soudní praxe skutečně ubírá, nezbyvá než konstatovat, že obsah právních norem, jejich účel a jejich praktická aplikace se zcela míjejí, respektive jsou z hlediska svých cílů naprosto opačné.

ZÁVĚR

Zejména na posledních dvou příkladech je patrné, jak může být nová právní úprava vedle své obecné užitečnosti, jejímž dosažením je i motivována, pro aplikační praxi velmi nebezpečná a vice versa, jak může být pro novou, sebelepší právní regulaci nebezpečný postoj její aplikační praxe. Obrácení obecného pravidla schválení právního jednání za nezletilého směřovalo k posílení ochrany nezletilého, nikoli k nesmyslnému zahlcení opatrovnických soudů návrhy na schválení právního jednání nemajícího pro nezletilého zásadní dopady, jež následně soudy vyřizují pouze formálně a působí tak jen jako „razítkovací“ instituce. Praxe nadále publikující rozhodnutí, která i přes použití pojmu „omezuje“ svéprávnosti fakticky zbavují, je pak alarmující. Věřme, že je toliko přechodným stádiem, které česká praxe zjevně vyžaduje, a nikoli pomyslným „hřebíčkem do rakve“ ochrany práv osoby se zdravotním postižením, který dle mého názoru Česká republika bez jakýchkoli pochybností zatlouci nehodlá. Spíše se s novou právní úpravou srovnává a při hledání jejího neoptimálnějšího výkladu se sem tam dopustí i kroku zpět či vedle. Věřme, že se z každého takového kroku dokáže především odborná právnická veřejnost a v neposlední řadě i zákonodárce poučit, a v rámci případných změn již přijatých předpisů či při přípravě předpisů zcela nových se pokusí jejich znění připravovat tak, aby pro obdobné výklady, jako jsou ty výše uvedené, neposkytovaly žádný prostor.

Použitá literatura:

- ELIÁŠ, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, 1120 s. ISBN 978-80-7208-922-2.
- HAMULÁKOVÁ, K. Zásada koncentrace a její uplatnění v civilním řízení. Praha: Leges, 2010. 116 s. ISBN 978-80-87212-51-6.
- HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o rodině. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, 502 s. ISBN 978-80-7179-912-2.
- HRUŠÁKOVÁ, M. in HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLČÍKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Praha: C.H.Beck, 2014. 1392 s. ISBN 978-80-7400-503-9
- WINTEROVÁ, Alena. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky), in Právní rozhledy, 2012, č. 23-24, str. 836-840.

¹⁶ K novelizaci OZ viz blíže <https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=RACK9QMEL700> [cit. dne 1. 11. 2015]

Kontaktné údaje:

JUDr. Renáta Šínová, Ph.D.

renata.sinova@upol.cz

Katedra soukromého práva a civilního procesu, Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Tř. 17. listopadu 8

771 11 Olomouc

Česká republika

NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK VE SPOLEČNOSTI SÍTÍ*

Ivo Telec

Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta

Abstract:The new Czech Civil Code of the year of 2012, which has been in effect since 2014, represents a fundamental transformation of the Czech private law order. The Act is (on a number of sites) dedicated to the topics that fall within the area of the network society. However the new Civil Code does not address domain names because they are not suited to granting the absolute property rights. Therefore, it is a simple case of the only possession of the thing in the legal sence.

Abstrakt: Nový český občanský zákoník z roku 2012, který je v účinnosti od roku 2014, představuje zásadní proměny českého soukromoprávního řádu. Zákon se na řadě míst věnuje tématům, která spadají od oblasti společnosti sítí. Zákoník ale záměrně neřeší doménová jména, protože nejsou vhodná k tomu, aby k nim byla zákonem přiznána absolutní majetková práva. Proto se jedná o případy pouhé držby věci v právním smyslu.

Nový český občanský zákoník je už nějakou dobu na světě. Účinnosti nabyl 1. ledna 2014. Zákoník dovršil přeměnu právního řádu po roce 1989 a konečně nahradil legislativní provizorium z roku 1991. Do jeho dlouholeté přípravy a projednávání byla zapojena široká právnická i laická veřejnost. Zazněly ovšem i kritické hlasy. Někteří kritici poukazovali na údajnou „nemodernost“ zákoníku. Zastavme se u toho. Připomínky směřovaly například k tomu, že zákoník údajně nedostatečně reaguje na soudobou informační společnost či společnost sítí. Přiznávám, že těmto – pohřichu jen všeobecným a nekonkretizovaným (tudíž i nevědeckým) – výtkám věcně ani právně nerozumím. Více si k tomu řekneme dále.

I. RŮZNOSTI Z INFORMAČNÍ SPOLEČNOSTI

Uzavírání **smluv po internetu** neboli distančním způsobem je v novém občanském zákoníku upraveno obecně v rámci právního jednání vůči **nepřítomné osobě** (§ 570). Používání **prostředků dálkové komunikace** zákoník dále řeší u smluv spotřebitelských (§ 1820). Zákoník i **nadále** počítá s obecnou možností používání nejen kvalifikovaného (zaručeného), ale i tzv. **prostého elektronického podpisu** na písemnostech v elektronickém styku (§ 561 odst. 1). Nově se zákoník věnuje e-mailům a elektronickým zprávám typu SMS a MMS apod. v právním styku. Zavádí totiž **vyvratitelnou domněnku spolehlivosti** systematických, posloupných a proti změnám chráněných záznamů údajů o právních jednáních v elektronickém systému (§ 562 odst. 2); např. v systému soukromé elektronické pošty v mobilním telefonu anebo na poštovním serveru třetí osoby v kyberprostoru. Zlepšena je též **informovanost spotřebitele** ve vazbě na dodané **zboží s digitálním obsahem** (údaje o funkčnosti a věcné součinnosti), (§ 1811); např. u audiovizuálních mediálních služeb na vyžádání (*video-on-demand*), poskytovaných v síti elektronických komunikací.

Věc v právním smyslu je pojata široce v duchu zjednodušení transferu technologií, jakož i významu práv duševního vlastnictví (§ 489). **Dílo s nehmotným výsledkem** je upraveno podobně jako dosud (§ 2631) a úprava **licenční smlouvy** je konečně sjednocena v jednom kodexu (§ 2358), čímž je **překonána** dlouholetá nežádoucí (a právně nebezpečná), až kuriózní, **dualita smluvního práva**. Způsoby užití autorských děl a jiných ideálních předmětů po internetu speciálně řeší jako doposud autorský zákon, což je ve světě běžné.

Občanský zákoník opětovně zavádí **zvláštní skutkovou podstatu deliktu škody**, a to **škody způsobené informací nebo radou** (§ 2950). Rovněž tak zavádí **novou zvláštní skutkovou**

* V původní podobě vyšlo v Právních rozhledech, 20, 2012, č. 23/24, s. 853 – 855. Zkráceně vyšlo v Lidových novinách, 13. 12. 2012, příl. Právo & justice, s. 21 – 22. Pro další vydání přepracováno a rozšířeno.

podstatu nekalé soutěže, již je **dotěrné obtěžování** (§ 2986), které se týká zneužívání sítí elektronických komunikací. Zákoník též rozšiřuje případy náhrady **nemajetkové újmy** (§ 2971).

Tzv. zákonná licence osobnostní, která se týká zpravodajství, byla výslovně rozšířena i o „jiné podobné“ zpravodajství, nežli jen tiskové rozhlasové a televizní, čímž se myslelo **zpravodajství internetové**.

Nicméně, stranou úpravy občanského zákoníku byla ponechána jedna věc. Jedná se o **nahrazení** přísné (objektivní) soukromoprávní delikt ní zásady absence zavinění při činnostech poskytovatelů ukládacích služeb na internetovém serveru (*hostingu*), např. provozovatelů elektronických úložišť videí či diskusních fór (*information service providers*), subjektivním **principem zavinění** protiprávního jednání alespoň nevědomou nedbalostí.¹ Tato úprava **zůstává** zachována v kontextu zvláštního zákona o službách informační společnosti jako dosud. Nikdo ani nenavrhol zahrnutí této látky do občanského zákoníku jakožto obecného předpisu. Týká se to nejen vymezení deliktu, ale i celého nápravného postupu v těchto případech (*notice and takedown procedure*) právě v rámci zákonného vymezení nedbalostního deliktu.

Podstatné **obsahové náležitosti** některých smluv týkajících se elektronických komunikací, např. smlouvy o připojení k veřejné telekomunikační síti, **zůstávají** ústrojně upraveny zvláštním předpisem o elektronických komunikacích, který úzce navazuje na technické otázky a veřejnoprávní regulaci trhu.

Jak je vidno, některé věci, které mají soukromoprávní význam ve „společnosti sítí“, **zůstávají** i nadále upraveny zvláštními předpisy. Stalo se tak proto, aby nový občanský zákoník (podobně jako zákoník dřívější) nebyl zahlcen technikáliemi; srov. např. podrobnosti elektronického podpisu aj. Celkově však můžeme říci, že **všeobecný soukromoprávní základ** práva informačních a komunikačních technologií byl novým kodexem obecného soukromého práva zásadně zohledněn.

II. DOMÉNOVÁ OZNAČENÍ JAKO TZV. PROSTÉ VĚCI

Ojedinelé výtky se týkaly toho, že nový občanský zákoník neupravuje doménová jména (pojmově správně „označení“ domén), jež jsou v současnosti běžně používána a mívají i podstatný hospodářský význam; srov. např. elektronické prodeje včetně dražeb aj. Námitky měly demonstrovat „zastaralost“ nového kodexu. Připomínky to ale byly **nesprávné**. Označení domén jsou v podstatě jen zjednodušenými překlady složitých číselných **internetových adres** (jedinečných věcných identifikátorů) počítačů (serverů) v síti elektronických komunikací, které jsou navenek vyjádřeny „uživatelsky přívětivými“ znaky (zejména písmeny a z nich utvořenými slovy).² Přesnější je hovořit o názvu či označení domény, nežli o „jménu“ domény, protože jméno má osoba, nikoli věc. Označení domén mají v soukromoprávním smyslu stejnou povahu jako jiná označení; tzn., že se jedná o věci v právním smyslu, a to o „jiné“ věci bez hmotné podstaty, nežli práva. Pro tyto věci platí ustanovení o **držbě** včetně převoditelnosti držby a její soudní ochrany (posesorní ochrany). Blíže se tím zabýváme v kapitole o držbě informací.

Označení domény nebylo právně politicky ani hospodářsko-politicky shledáno tak důležité, aby k němu byla zákonem přiznána absolutní majetková práva, a tím, by se „vymanilo“ z režimu tzv. prostých věcí mezi věci soukromoprávně kvalifikované. Důvodem toho byla ta skutečnost, že zrovna označení domény, které má užitnou hodnotu v soustavě elektronických komunikací, sice má **majetkovou hodnotu** (jedná se o věc v právním smyslu), **avšak** tato hodnota je úzce funkčně

¹ I tento princip, tj. předpoklad zavinění, je ovšem sám o sobě výjimkou z jinak bezdelikt ního postavení poskytovatelů ukládacích služeb ve smyslu tzv. bezpečného přístavu, jak vyplývá z práva EU.

² Legální definici domény obsahuje slovenské veřejné právo: „doménou sa rozumí symbolická adresa v elektronickej komunikačnej sieti“; viz § 2 písm. d) bod 1 in fine zákona č. 22/2004 Z. z., o elektronicom obchode a o zmene a doplnení zákona č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 284/2002 Z. z. Z poměrně bohaté české literatury k doménám a jejich označením viz např. *MacGregor Pelikánová, R.*: Ekonomické, právní a technické aspekty doménových jmen z globální perspektivy. Ostrava: Key Publ. 2012. The Impact of the Czech New Civil Code on Domain Names – Legal (De)Trashing of Not Only Domain Names. *The Lawyer*, 4, 2014, No. 3, pp. 203 – 216. Faktem ale **zůstává**, že běžná odborná literatura si převážně všímá technických aspektů označení domén, popř. hospodářských otázek. Již méně bývá věnována základním pohledům civilistickým, resp. nauce o věcných právech.

spjata se **závazkem** obsahujícím smluvně převzatou povinnost udržovat funkčnost označení domény v síti elektronických komunikací, resp. v soustavě takovýchto označení. Proto bylo právně politicky usouzeno, že zrovna takováto věc, která si „sama“ věcně právně **nevystačí**, resp. sama **není způsobilá bez dalšího** mít užitnou hodnotu, k níž je určena, není vhodná k tomu, aby k ní byla zákonem přiznána absolutní majetková práva. **Podobně** srov. věcný okruh tzv. nezapsaných označení, který ovšem nikterak **nemusí** souviset s plněním závazků, pokud jde o jejich užitnou hodnotu. Ani ostatní tzv. nezapsaná označení nedoznala „vyšší“ právní kvalifikace, nežli tzv. prosté věci.

Označení domén tak bývají ve světě běžně spojována s **relativním majetkovým právem** čili se **závazky**, jež souvisí s využíváním **služeb elektronických komunikací**. Nikoli s právy absolutními (věcnými právy a právem dědickým). Tak, jak by ve světě nikoho rozumně nenapadlo, aby běžné kuchařské recepty na bramboračku byly předmětem věcných práv, podobně ani u nás nikoho rozumně nenapadá, aby takovýmto předmětem byly znaky (též číslice) tvořící internetovou adresu, která souvisí s číselným označením počítače, resp. serveru, na kterém je umístěn portál držitele označení domény nebo souvisí s adresou elektronické pošty.

Podstata celé soukromoprávní záležitosti kolem internetových adres spočívá v něčem **zcela jiném**, nežli ve věcných právech. Spočívá totiž v:

a) „pouhé“ **držbě** věci, přičemž dispozitivní (a ocenitelná) je držba sama, a to v majetkově hodnotové (funkční) vazbě spjaté s:

b) **plněním majetkové povahy na základě smlouvy**, neboť se pohybujeme v prostředí poskytování **elektronických služeb** v soukromých poměrech. Znamená to, že disponibilním předmětem tu je **pohledávka**. V praxi to nepřináší žádné problémy, protože pohledávku, jež tvoří **nehmotný majetek**, resp. jmění, lze ocenit, postoupit včetně vydražení na elektronicky vedené dražbě, vložit do základního kapitálu či zastavit atd. Navíc, nový občanský zákoník zavádí možnost postoupení celé smlouvy (§ 1895), nikoli jen pohledávky (§ 1879).

Pravdou je, že běžně (i ekonomicky) hovoříme o „převodu“ doménového označení včetně jeho vydražení, popř. o jeho „zastavení“, „ocenění“ apod. Právně pojmově ale **nakládáme s držbou** a vedle ní souběžně s **pohledávkou** věřitele (

držitele) na majetkové plnění poskytované správcem internetových adres (dlužníkem), popř. s **celou smlouvou**. Ve skutečnosti tak dochází k převodu držby a k postoupení pohledávky, která je i zastavitelná, popř. půjde i o možnost postoupení celé smlouvy. Pohledávka je rovněž předmětem exekuce.

Samy označení domén jsou i nadále ideálními **soukromoprávními předměty** (nově s povahou nehmotných věcí v širokém právním smyslu občanského zákoníku). Jejich soukromoprávní ochrana je však i do budoucna stanovena jen **nepřímo** prostřednictvím:

a) ochrany držby,

b) ochrany před nekalou soutěží, zejména před **vyvoláním nebezpečí záměny** (§ 2981).

V tomto směru se vůbec **nic nemění**. Podstatné totiž je, zda stát legálně stanoví ke „zvláštním“ (rozuměno zevnějším či jiným zvláštním) označením včetně doménovým označením **absolutní majetková práva** s účinky vůči všem, anebo nikoli (§ 977). Zodpovězení takovéto otázky ale **nepřísluší** občanskému zákoníku jako předpisu **obecného** soukromého práva, který tak běžně nečiní ani v jiných případech; například ani u autorských děl nebo vynálezů či ochranných známek atd. Široká koncepce nového obecného soukromého práva, která se u nás objevila v druhé polovině 90. let (*Zoulik*), byla brzy opuštěna pro velký rozsah specifické látky, včetně obtížného vydělení veřejné správy průmyslového vlastnictví z nabytí nebo pozbytí některých soukromých práv. Srov. právo známkové či patentové se svými průmyslověprávními výsadami.

Občanský zákoník proto v souladu s mezinárodními zvyklostmi ponechává jen **nepřímo** soukromoprávní ochranu internetových adres prostřednictvím ochrany před **nekalou soutěží**, resp. též pomocí tradiční **ochrany držby**. Doménová označení, ač nehmotné věci v právním smyslu, tak tvoří **tzv. prostý majetek** (tzv. prosté věci), který i nadále zůstává součástí pojmu duševního vlastnictví. **Podobně** si poukážme na obchodní štíty, obchodní či tovární značky, obchodní úpravy (tj. prostá označení), zlepšovací návrhy (inovace), *know-how* aj. Mezi obchodním štítem a názvem domény je ostatně i **věcná obdoba**, neboť obojí slouží jako adresa k určení určitého místa nebo k jeho nalezení; například k nalezení skutečného hudebního obchodu na ulici nebo virtuálního hudebního obchodu on-line na síti. Srov. též adresný význam **domovních a jiných zevnějších znamení** vůbec.

Dodávám jen, že ve světě **neexistuje** právně politické dorozumění o tom, že by snad některé druhy zevnějších označení či přímo adres, a to zrovna internetové adresy, měly být absolutně právně chráněny prostřednictvím přiznání absolutních majetkových soukromých práv k nim. Ani právo EU upravující doménová označení v doméně nejvyšší úrovně „*eu*“ k nim **nepřiznává** absolutní majetková práva. (Zvláštnosti dědického či jiného nástupnictví v průběhu registrace v doméně „*eu*“ nechávám stranou.) **Naopak**, celé evropsko-unijní právo týkající se doménových označení slouží k ochraně zcela **jiných práv**. A to zejména absolutních **práv známkových** a absolutních **práv k obchodním jménům**, do nichž bylo protiprávně zasaženo „elektronickým skutkem“ pomocí internetových adres (názevů domén). O absolutních soukromoprávních účincích vzniku doménového označení **nehovoří** ani další světově ojedinělá, totiž finská právní úprava doménových označení („*fi*“ nebo „*ax*“), která je založena na veřejné správě internetových adres v rámci finského veřejného práva informačních a komunikačních technologií.

Pokud se jedná o **mimosoudní řešení sporů** (ADR) ve věcech ochrany zejména známkových či firemních práv nebo nekalé soutěže, kdy rušebním předmětem je cizí doménové označení, zůstává vše při starém. Občanský zákoník **neřeší arbitráže**. Rozhodčí smlouva, jež se v dané české praxi zavedeně používá od roku 2004, se ovšem vykládá a posuzuje nejen podle příkazů arbitrážního předpisu, ale též podle ustanovení občanského zákoníku. Podotýkám jen, že arbitrážní spisová agenda je v těchto případech běžně vedena elektronicky. Podobně to platí i o jiných způsobech mimosoudního řešení sporů, nežli je rozhodčí řízení. Ani těmito případy se nezabývá občanský zákoník jako obecný předpis soukromého práva. Navíc se v těchto případech jedná jen o smluvní podmínky. I ty ovšem podléhají posouzení platnosti podle občanského zákoníku, pakliže by se řídily českým právem.

Často diskutované uplatnění **převodního nároku** postižené osoby ve vztahu k rušebnímu doménovému označení v jiné doméně nežli „*eu*“, kde se jedná o nárok výslovný, je věcí **rozšiřujícího výkladu** zákona o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví, popř. předpisu proti nekalé soutěži, resp. je otázkou event. rozšiřujícího výkladu nařízení EU. Deliktní nárok na „převod“ doménového jména má povahu **nároku na zákaz rušení držby a na bezúplatné postoupení pohledávky**, kterou má rušitel (věřitel) vůči správci rušebního předmětu (dlužníkovi), a to nároku na postoupení obligačního (relativního) práva ve prospěch postiženého nárokovatele (postupníka). Srov. **podobně** korporační právo (zásadně i staré před rokem 2014) upravující deliktní nárok obchodní společnosti či družstva na převod (absolutních i relativních) majetkových práv nabytých tím, kdo porušil zákaz konkurence; např. i tak, že konkurenčně jednal na úkor korporace právě v souvislosti s doménovým označením.

III. SOUKROMÁ SPRÁVA DRŽBY INTERNETOVÝCH ADRES

Nový občanský zákoník i nadále spojuje internetové adresy (doménová jména) v rámci privátní autonomie s **relativními majetkovými právy** (pohledávkami) na **plnění majetkové povahy** poskytované správcem internetových adres (zhotovitelem díla). A to s relativními právy založenými **smlouvou**, která v praxi bývá uzavírána **adhézním**, přílnavým, **způsobem** (§ 1798). Přirozeně monopolním (technicky odůvodněným) smluvním správcem internetových adres v doméně „*cz*“ je nevýdělečná civilní korporace **CZ.NIC**, z. s. p. o., sídlem v Praze 2. Podobně tomu bývá i v cizině (vyjma Finska).

Právě **smlouva**, jejíž obsah obvykle odpovídá světovému standardu, se stává **právním důvodem** soukromé správy držby internetové adresy, která je **prostou správou cizího majetku** podle občanského zákoníku, popř. se řídí podobností. Plnění majetkové povahy spočívá ve správcově **konání** (*facere*), tzn. v hmotném zachycení patřičné nehmotné internetové adresy (resp. umožnění jejího samoobslužného elektronického zachycení objednatelům) v příslušné **soukromé databázi** a v udržování tohoto označení (sady znaků) v provozuschopném stavu **adresy** v systému „služeb informační společnosti“, resp. v elektronické soustavě doménových označení. Internetová adresa je v každé doméně technicky jedinečná. Z hlediska ustálené oborové praxe platí pro uzavření smlouvy se správcem **zásada**, *kdo dřív přijde, je dřív na řadě* (*first-come, first-served*). Obvykle (a v právu EU výlučně) rozhoduje časový předstih. Nikoli snad předstih finanční (kdo víc zaplatí kupř. při veřejné dražbě) či předstih jiný. (Některé výjimky pro zaváděcí doby ponechávám stranou.)

Ve světě i u nás mívá správa internetových adres povahu **soukromé správy**. Internetové adresy jsou zákonem výslovně **vyňaty z veřejné správy adres** vykonávané Českým telekomunikačním úřadem. Proto ani doménová označení nepodléhají státní kontrole. A to **na rozdíl**

od veřejné správy telefonních čísel jakožto znaků podléhajících veřejnoprávní regulaci na trhu. Výjimku tvoří zmiňované Finsko, kde se jedná o veřejnou správu internetových adres. **Zvláštností** je právo EU, v němž se správa internetových adres v doméně „eu“ odvíjí od koncesní smlouvy před lety uzavřené mezi Komisí ES a spravující nevýdělečnou civilní korporací, *EURID vzw/asbl*, se sídlem v Belgii.

IV. RELATIVNÍ PRÁVO PŘEDCHOZÍHO POUŽIVATELE DOMÉNOVÉHO OZNAČENÍ

I nadále můžeme v případě doménového označení hovořit o **relativním majetkovém právu předchozího uživatele** („uživatele“), správně „držitele“, **nezapsané internetové adresy** (starší značky), které je pro obchodní styk tradičně založeno známkovým zákonem. Toto právo ovšem působí jen vůči vlastníkovu shodné či podobné mladší ochranné známky (*inter partes*), z jejichž absolutních účinků osobně **vyklučuje** právě předchozího, staršího uživatele (držitele). Nový občanský zákoník na tom nic **nemění**, protože tuto **zvláštní** otázku ani neřeší, neboť se vůbec **nejedná** o látku **obecného** soukromého práva.

Kromě toho stále platí **aktivní legitimace** uživatele (držitele) staršího úředně nezapsaného označení majícího podobu internetové adresy, jež nemá místní dosah, a to k podání **námitek** v přihlašovacím známkoprávním správním řízení. Rozumí se tím námitky proti zápisu cizího mladšího a zároveň shodného či podobného označení do rejstříku ochranných známek. Tato osoba je **aktivně legitimována** i k **návrhu** na zahájení správního řízení o prohlášení ochranné známky za neplatnou, jestliže mladší známka byla zapsána v rozporu s relativním právem předchozího uživatele staršího nezapsaného doménového jména. Z praxe jsou známy mnohé případy.

Relativní právo předchozího uživatele (starého držitele) staršího doménového označení tak může být i v budoucnu právně silné v **poměru** k mladší ochranné známce. Její vlastník může být zbaven známkoprávní výsady (a kvalifikované právní ochrany), a tím i pozbyt své absolutní majetkové známkové právo. A to nemluvě o možné **souběžné** ochraně předchozího uživatele doménového označení před **nekalou soutěží**; například tehdy, jestliže by se určité doménové označení stalo pro soutěžitele **příznačným** anebo, kdyby z něj někdo jiný nepoctivě těžil v hospodářském styku nebo na něm dokonce parazitoval.

Z toho všeho je patrné, že není v možnostech občanského zákoníku všechny tyto speciality upravit. Ani ve světě se tak běžně neděje.

V. ZÁVĚR

Povšechné výtky, že nový civilní kodex nereaguje na „současné problémy sítí“ považují za **nesprávné**, za poněkud **nezorientované** v právním světě a zejména za právně argumentačně nepodložené; tudíž vědecky i zákonodárně-politicky od počátku **diskvalifikované**. V podstatě se jednalo spíše o iracionální politické výkřiky.

„Problémy sítí“ i nadále upravuje ucelená skupina „elektronických předpisů“,³ v nichž podstatnou roli hrají veřejnoprávní aspekty nezbytné regulace trhu stojící **mimo** soukromé právo. Občanské právo i nadále reaguje na tyto předpisy pomocí například tradiční instituce držby, nabídky typových závazků, sledování smluvní autonomie, ochranou slabší strany adhézně uzavřené smlouvy, právy spotřebitele a ochranou před nekalou soutěží.

Nový občanský zákoník není „překážkou na síti“ ani netrpí „informačním deficitem“. Otázky společnosti sítí jsou u nás vcelku ústrojně řešeny ve světě běžnými zákonodárnými prostředky.

Kontaktné údaje:

Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc.
vedoucí katedry soukromého práva a civilního procesu
Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

³ Srov. soubor předpisů Informace, Informatika, eGovernment. Ostrava: Sagit 2014.